

**Doświadczenia Cypru i Malty
związane z zamianą walut krajowych na euro**

**Anna Górka
Małgorzata Siemaszko
Łukasz Szymczyk
Honorata Wyganowska**

Departament Zagraniczny
Narodowy Bank Polski

Warszawa, czerwiec 2008

WPROWADZENIE	3
I. EKONOMICZNE ASPEKTY PROCESU ZAMIANY WALUT	6
1. KRYTERIA ZBIEŻNOŚCI	6
1.1. <i>Cypr</i>	7
1.2. <i>Malta</i>	12
2. OCENA PROGRAMÓW STABILNOŚCI CYPRU I MALTY I PROGNOZY ROZWOJU SYTUACJI GOSPODARCZEJ	16
2.1. <i>Cypr</i>	16
2.2. <i>Malta</i>	18
3. WPLYW WPROWADZENIA EURO NA POZIOM CEN	19
3.1. <i>Tendencje w zakresie zmian cen po wprowadzeniu euro</i>	19
3.1. <i>Inflacja postrzegana a inflacja rzeczywista</i>	20
II. ASPEKTY PRAWNE PRZYSTĄPIENIA CYPRU I MALTY DO STREFY EURO	23
1. PRZEPISY PIERWOTNEGO PRAWA WSPÓLNOTOWEGO	23
2. PRZEPISY POCHODNEGO PRAWA WSPÓLNOTOWEGO	23
3. PRZEPISY PRAWA KRAJOWEGO DOTYCZĄCE PRZYSTĄPIENIA CYPRU I MALTY DO STREFY EURO	31
3.1. <i>Przepisy prawa krajowego: Cypr</i>	32
3.2. <i>Przepisy prawa krajowego: Malta</i>	36
4. OPINIE EBC DO PROJEKTÓW WSPÓLNOTOWYCH I KRAJOWYCH AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH PRZYSTĄPIENIA CYPRU I MALTY DO STREFY EURO	41
4.1. <i>Opinie EBC: Cypr</i>	41
4.2. <i>Opinie EBC: Malta</i>	43
III. PRAKTYCZNE ASPEKTY WPROWADZANIA BANKNOTÓW I MONET EURO NA CYPRZE I MALCIE	45
1. PRZYGOTOWANIA DO WPROWADZENIA EURO DO OBIEGU	45
1.1. <i>Organizacja procesu wprowadzania euro</i>	45
1.2. <i>Wybór projektu cypryjskiej i maltańskiej strony narodowej monet euro</i>	48
1.3. <i>Pozyskanie banknotów i monet euro</i>	49
1.4. <i>Wcześniejsze zaopatrzenie w banknoty i monety euro</i>	49
2. PRZEBIEG PROCESU WPROWADZANIA EURO DO OBIEGU	51
2.1. <i>Scenariusz wprowadzania euro</i>	51
2.2. <i>Kanały i tempo wprowadzania euro do obiegu</i>	53
2.3. <i>Wymiana i wycofywanie funtów cypryjskich i lir maltańskich z obiegu</i>	54
IV. KAMPANIA INFORMACYJNA I OPINIA PUBLICZNA	56
1. DZIAŁANIA INFORMACYJNE NA CYPRZE I MALCIE	56
2. KSZTAŁTOWANIE SIĘ OPINII PUBLICZNEJ W SPRAWIE EURO NA CYPRZE I MALCIE	58
WNIOSKI	66
BIBLIOGRAFIA	71

Wprowadzenie

Z dniem 1 stycznia 2008 r. Cypr i Malta przyjęły wspólną walutę euro. Od tego dnia strefa euro obejmuje 15 państw członkowskich Unii Europejskiej, liczących w sumie 320 mln mieszkańców. Przyjęcie nowej waluty nastąpiło na podstawie decyzji Rady UE podjętej w dniu 10 lipca 2007 r. Rada, mając na uwadze pozytywną ocenę Komisji Europejskiej (KE) i Europejskiego Banku Centralnego (EBC), wyrażoną w raportach o konwergencji z 16 maja 2007 r.¹, zdecydowała, że Cypr i Malta spełniają warunki konieczne do przyjęcia euro. Rada UE przyjęła ponadto rozporządzenia, które określiły kursy wymiany między euro a funtem cypryjskim (na poziomie 0,585274 funta cypryjskiego za 1 EUR) oraz między euro a lirą maltańską (na poziomie 0,429300 liry maltańskiej za 1 EUR), odpowiadające kursom centralnym tych walut w ERM II. Usztywnienie kursów na ww. poziomie nastąpiło w dniu 1 stycznia 2008 r.

Celem opracowania jest przedstawienie najważniejszych doświadczeń Cypru i Malty związanych z zastąpieniem funta cypryjskiego i liry maltańskiej przez euro. Autorzy skoncentrowali się na doświadczeniach wynikających z ostatniego etapu integracji walutowej tych krajów (tj. przyjęcia euro i wprowadzenia banknotów i monet do obiegu).

W pierwszym rozdziale omówiono ekonomiczne aspekty przystąpienia Cypru i Malty do strefy euro. Zaprezentowano ocenę gospodarek obydwu państw z punktu widzenia wypełniania przez nie kryteriów zbieżności, przedstawiono bieżącą i prognozowaną sytuację gospodarczą, ze szczególnym uwzględnieniem programów stabilności Cypru i Malty oraz opisano pierwszy szacunkowy wpływ wprowadzenia euro na poziom cen. Poruszono także kwestię inflacji postrzeganej i czynników ją kształtujących.

Część druga materiału została poświęcona prawnym aspektom przystąpienia Cypru i Malty do strefy euro. Omówiono w niej przepisy pierwotnego prawa wspólnotowego, będące podstawą prawną przyjęcia wspólnej waluty, oraz regulacje wspólnotowego prawa pochodnego, uchwalone w związku z przystąpieniem tych państw do strefy euro. Analizie poddano także wybrane regulacje prawa cypryjskiego i maltańskiego (dostępne w języku angielskim) oraz ważniejsze opinie EBC, wydane w trakcie konsultacji projektów krajowych aktów prawnych.

¹ *Convergence Report 2007 on Cyprus. Convergence Report 2007 on Malta.* European Economy nr 6/2007, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs; *Convergence Report*, European Central Bank, maj 2007.

W trzeciej części opracowania przedstawiono praktyczno-logistyczne aspekty wprowadzania euro do obiegu na Cyprze i Malcie. Rozdział podzielono na dwie części. W pierwszej opisano przygotowania prowadzone w tych krajach przed przyjęciem nowej waluty, tj. organizację wprowadzania euro, proces wyboru projektu strony narodowej monet euro, sposób pozyskania nowych banknotów i monet oraz przebieg i skalę wcześniejszego zaopatrzenia banków komercyjnych i detalistów w gotówkę euro. W drugiej części rozdziału przedstawiono praktyczny przebieg operacji zamiany dotychczasowych walut krajowych na nową walutę. Ta część zawiera m.in. informacje na temat scenariusza przyjmowania nowej waluty, tempa wprowadzania euro do obiegu oraz warunków wymiany funtów cypryjskich i lir maltańskich na euro.

W czwartym rozdziale zaprezentowano przebieg i założenia kampanii informacyjnych Cypru i Malty na temat euro. Przedstawiono wyniki badania opinii publicznej w okresie od przystąpienia tych krajów do UE do momentu wprowadzenia euro, wskazując na wpływ prowadzonych działań informacyjnych na postrzeganie i poziom poparcia dla euro. Opisano ponadto środki, jakie podjęto na Cyprze i Malcie aby wzmocnić zaufanie konsumentów do nowej waluty i zapobiec nieuzasadnionym podwyżkom cen.

W podsumowaniu przedstawiono najważniejsze wnioski wypływające z doświadczeń Malty i Cypru, również pod kątem ich ewentualnego wykorzystania przez Polskę w przygotowaniach do wprowadzenia euro.

Autorzy mają świadomość różnic występujących pomiędzy Polską a opisywanymi krajami i implikacji tych różnic dla zakresu ewentualnego wykorzystania doświadczeń Cypru i Malty przez Polskę. Niewielkie rozmiary gospodarek Cypru i Malty przekładają się w szczególności na skalę praktycznych przygotowań do przyjęcia nowej waluty. W przypadku Polski będzie ona znacznie większa, zwłaszcza w zakresie działań logistycznych. Również w aspekcie ekonomicznym, doświadczenia Cypru i Malty w zakresie procesu dochodzenia do spełnienia nominalnych kryteriów konwergencji i następującej konwergencji realnej, mają ograniczoną użyteczność dla Polski. Oprócz różnic potencjału gospodarczego, kluczowe znaczenie ma fakt, że żaden z omawianych krajów nie przechodził procesu transformacji od systemu gospodarki nakazowo-rozdzielczej do gospodarki rynkowej. Obydwa kraje to gospodarki o wysokim stopniu otwartości, w dużym stopniu uzależnione od importu, z dominującą rolą sektora usług, w tym przede wszystkim usług turystycznych.

Dodatkowym specyficznym elementem, odróżniającym doświadczenia Cypru od Polski w zakresie integracji z UE, jest podział wyspy. Wprawdzie negocjacje dotyczące przystąpienia

Cypru do UE były przyczynkiem do najpoważniejszej próby zjednoczenia greckiej i tureckiej części wyspy (tzw. plan Annana, który przewidywał utworzenie państwa konfederacyjnego), zakończyła się ona jednak fiaskiem. Ostatecznie do UE w 2004 r. weszła jedynie Republika Cypryjska² bez terytorium Cypru północnego.

Specyfika uwarunkowań Cypru i Malty oznacza, że tylko część doświadczeń tych krajów będzie mogła stanowić punkt odniesienia dla przyszłych przygotowań do wprowadzenia euro w Polsce.

² Republika Cypryjska jest niepodległym państwem od 1960 r. i wchodzi w skład brytyjskiej Wspólnoty Narodów. W wyniku inwazji Turcji w 1974 r. od Republiki oderwała się północna część wyspy, na terenie której w 1983 r. proklamowano niepodległą, uznawaną tylko przez Turcję, Republikę Turecką Cypru Północnego. Republika Cypryjska nie uznaje tego faktu, ponadto Republika Cypryjska i Turcja nie uznają się wzajemnie. Rząd Republiki Cypryjskiej występuje jako reprezentant całej wyspy i jest uznawany przez prawie wszystkie kraje świata.

I. Ekonomiczne aspekty procesu zamiany walut

1. Kryteria zbieżności

Ocena procesu konwergencji gospodarczej Cypru i Malty została dokonana w raportach o konwergencji przygotowanych przez EBC i KE, opublikowanych w dniu 16 maja 2007 r.³

Raporty o konwergencji, czyli sprawozdania oceniające postępy państw członkowskich w wypełnianiu ich zobowiązań w zakresie Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), są przyjmowane przez KE i EBC przynajmniej co dwa lata lub na żądanie państwa członkowskiego objętego derogacją, zgodnie z art. 122 ust. 2 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE). Cypr złożył stosowny wniosek 13 lutego 2007 r., a Malta 27 lutego 2007 r.

Treść raportów przygotowywanych przez KE i EBC reguluje art. 121 ust. 1 TWE. Raporty **określają m.in., czy osiągnięty został wysoki poziom trwałej konwergencji w przedmiotowych państwach członkowskich poprzez odniesienie do spełnienia kryteriów konwergencji** (stabilność cen, sytuacja budżetowa, stabilność kursu walutowego, długoterminowe stopy procentowe)⁴, a także biorąc pod uwagę szereg innych czynników określonych w ostatnim akapicie art. 121 ust. 1 TWE, takich jak integracja rynków finansowych i rynków produktów, kształtowanie się bilansu płatniczego oraz jednostkowych kosztów pracy i innych wskaźników cen, przedstawionych w ocenie stabilności cen.

Należy podkreślić, że proces wprowadzania euro na Cyprze i Malcie odbywał się w warunkach silnego wzrostu cen surowców energetycznych na rynkach globalnych i rosnących cen żywności, a więc w odmiennych globalnych uwarunkowaniach makroekonomicznych od tych, które towarzyszyły wprowadzaniu euro do obiegu przez pierwszą grupę państw w 2002 r. **Wartość referencyjna inflacji w marcu 2007 r. wyniosła 3,0 proc.** i została obliczona na podstawie danych Finlandii, Polski i Szwecji - trzech państw członkowskich o najlepszych

³ zob. przypis nr 1

⁴ Kraj ubiegający się o członkostwo w unii walutowej nie może wykazywać planowanego lub faktycznego deficytu sektora finansów publicznych wyższego niż 3proc. PKB, a relacja jego długu publicznego do PKB nie powinna przekraczać 60proc. Tempo wzrostu cen nie może przekraczać w okresie referencyjnym o więcej niż 1,5 pkt proc. średniej inflacji w trzech krajach UE o najbardziej stabilnych cenach. Długoterminowa stopa procentowa nie może przekraczać o więcej niż 2 pkt proc. średniej z takich stóp w trzech krajach UE mających największą stabilność cen. Wymagane jest również co najmniej dwuletnie uczestnictwo w mechanizmie kursowym ERM II. W tym czasie kurs waluty krajowej powinien utrzymywać się w ustalonym paśmie wahań względem parytetu centralnego, nie szerszym niż +/-15proc. Ponadto, w okresie uczestnictwa w systemie ERM II nie mogą wystąpić poważne napięcia na rynku walutowym, w szczególności przybierające formę dewaluacji kursu centralnego.

wynikach w zakresie stabilności cen. **Wartość referencyjną stóp procentowych określono natomiast na 6,4 proc.**

Dwuletni okres badania stabilności kursu walutowego obejmował okres od 27 kwietnia 2005 r. do 26 marca 2007 r.

1.1. Cypr

W Raporcie o konwergencji KE analizie poddano jedynie obszary, na terenie których rząd Republiki Cypru sprawuje efektywną kontrolę, zgodnie z postanowieniami Protokołu nr 10 dołączonym do Aktu przystąpienia z 2003 r. Należy przypomnieć, że w poprzednim, „regularnym” raporcie o konwergencji (z grudnia 2006 r.)⁵ KE stwierdziła, że Cypr spełnił trzy kryteria konwergencji (stabilności cen, sytuacji budżetowej i długoterminowych stóp procentowych).

Jeżeli chodzi o **kryterium stabilności cen**, KE wskazała, że **średnia stopa inflacji na Cyprze w okresie 12 miesięcy poprzedzających marzec 2007 r. wyniosła 2,0 proc.**, czyli poniżej wartości odniesienia wynoszącej 3,0 proc. Inflacja na Cyprze również w poprzednich latach utrzymywała się na niskim poziomie, a od sierpnia 2005 r. pozostawała poniżej wartości odniesienia⁶, choć czasami ulegała wahaniom z uwagi na wrażliwość niewielkiej, otwartej gospodarki na szoki cenowe na rynku międzynarodowym. Wiosną 2000 r. i ponownie zimą 2003 r. wartość inflacji osiągnęła poziom około 6 proc. – po raz pierwszy głównie ze względu na wzrost cen energii i żywności, a w drugim przypadku przede wszystkim w związku z podwyżką stawek podatku VAT i akcyzy, związaną z przystąpieniem Cypru do UE. Inflacja HICP, bez uwzględnienia cen nieprzetworzonej żywności, pozostawała pod kontrolą i od 2004 r. jej średnia wartość nie przekraczała 1 proc. Zdaniem KE, niewielka inflacja bazowa wskazywała na ograniczone oddziaływanie głównych czynników inflacyjnych, co było związane z ujemną luką popytową i niewielkim wzrostem jednostkowych kosztów pracy. KE przewidywała, że w kolejnych miesiącach inflacja pozostanie poniżej wartości odniesienia, głównie ze względu na korzystny efekt bazowy cen ropy, niższe ceny odzieży i obuwia oraz obniżkę akcyzy na samochody. Jednocześnie KE wskazywała, że poziom inflacji w perspektywie średnioterminowej zależy będzie w dużym stopniu od zmian w zakresie cen energii i cen importowych oraz od ograniczenia ewentualnej

⁵ *Convergence Report 2006*. European Economy nr 1/2006, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs

⁶ W latach 1999-2006 średnia inflacja HICP wynosiła 2,6 proc.

presji popytowej i płacowej. KE przewidywała, że podniesienie stawek VAT na żywność, produkty farmaceutyczne i restauracje, wynikające z konieczności spełnienia wymogów UE, będzie miało znaczny wpływ na inflację (około jednego punktu procentowego). W konkluzji **KE stwierdziła, że w chwili dokonywania oceny Cypr spełniał kryterium stabilności cen.**

EBC w swoim raporcie wskazał dodatkowo, że korzystna długoterminowa sytuacja cenowa odzwierciedla sposób prowadzenia polityki pieniężnej, w tym zwłaszcza długoletnią, sięgającą lat sześćdziesiątych XX w., **tradycję prowadzenia polityki sztywnego kursu walutowego. Od 1992 r. funt cypryjski został sztywno powiązany z ECU, a następnie z euro;** z dniem 2 maja 2005 r. Cypr przystąpił do ERM II ze standardowym pasmem wahań w przedziale ± 15 proc. Stosunkowo niski poziom inflacji był również wynikiem liberalizacji rynków produktów oraz sektora usług publicznych. Z drugiej strony, EBC wskazał, że od 1996 r. polityka fiskalna nie w pełni sprzyjała osiągnięciu stabilności cen, chociaż w ostatnich latach zaczęła w większym stopniu przyczyniać się do realizacji tego celu. Względnie niski ogólny wzrost cen w latach 1998-2001 należy rozpatrywać w zestawieniu z wysokim realnym tempem wzrostu gospodarczego, które przez większość tego okresu wynosiło około 5 proc. W latach 2002-2003 realne tempo wzrostu PKB spadło do około 2 proc., lecz wzrosło ponownie do niemal 4 proc. w latach 2004-2006. Stopa bezrobocia była stosunkowo niska, chociaż od 2002 r. nieznacznie wzrosła, a rynek pracy na Cyprze pozostawał dość elastyczny. Wśród zagrożeń mogących wpłynąć na wzrost inflacji, EBC wymienił, obok tych wskazanych przez KE, obniżanie oprocentowania kredytów w walucie krajowej do poziomu notowanego w strefie euro oraz zmniejszenie wymogów wobec monetarnych instytucji finansowych dotyczących rezerw obowiązkowych. Z kolei na spadek inflacji, zdaniem EBC, mogłyby wpływać skutki liberalizacji, m.in. w sektorach telekomunikacyjnym i energetycznym, oraz ograniczenie wzrostu płac w sektorze publicznym, zwiększony napływ pracowników, przyczyniający się do spowolnienia tempa wzrostu płac, korzystne ceny ropy naftowej, a także możliwe osłabienie popytu międzynarodowego i jego wpływ na eksport turystyczny.

W odniesieniu do **kryterium fiskalnego**, KE wskazała, że w momencie publikacji raportu Cypr nie był objęty decyzją Rady o istnieniu nadmiernego deficytu⁷. **Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych**, po gwałtownym wzroście w 2003 r. do 6,3 proc. PKB, w następnych latach znacznie **spadł, osiągając poziom 1,5 proc. PKB w 2006 r.** W opinii z grudnia 2006 r. na temat zaktualizowanej wersji programu konwergencji Cypru, Rada

⁷ Decyzja o istnieniu nadmiernego deficytu przyjęta przez Radę dnia 5 lipca 2004 r. została uchylona decyzją Rady z dnia 11 lipca 2006 r.

uznała⁸, że po korekcie nadmiernego deficytu dokonanej w 2005 r., Cypr osiągał znaczące postępy na drodze do osiągnięcia celu średniookresowego, a przedstawiona w programie strategia budżetowa wystarczy, aby zapewnić osiągnięcie tego celu do 2008 r. Rada wezwała również Cypr do kontrolowania wydatków na publiczne świadczenia emerytalne i wdrażanie dalszych reform w dziedzinie systemu emerytalnego i opieki zdrowotnej w celu długoterminowej poprawy stabilności finansów publicznych oraz do realizacji ścieżki konsolidacji fiskalnej przewidzianej w programie. W ciągu siedmiu lat do 2006 r. zarówno całkowite przychody, jak i całkowite wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych wykazywały tendencję wzrostową. Działania strukturalne polegały między innymi na dostosowaniu stawek podatku VAT do *acquis* w maju 2004 r. oraz na przeciwdziałaniu uchylaniu się od płacenia podatków, natomiast działania jednorazowe dotyczyły nadzwyczajnych dywidend od przeszłych zysków organizacji częściowo rządowych oraz amnestii podatkowej. Odnotowano wzrost wydatków bieżących, spowodowany głównie wzrostem płac i transferów socjalnych. Począwszy od 2005 r., wzrost wydatków został zahamowany poprzez określanie maksymalnych stawek nominalnego wzrostu bieżących wydatków podstawowych i kapitałowych.

KE odnotowała, że w latach 2000-2004 zadłużenie publiczne wskazywało tendencję wzrostową, wskazując jednocześnie, że od 2005 r. wskaźnik zadłużenia ulegał obniżaniu, osiągając poziom 65,3 proc. PKB w 2006 r. W konkluzji KE stwierdziła, że w chwili dokonywania oceny Cypr spełniał kryterium sytuacji budżetowej.⁹

EBC w swoim raporcie podkreślił, że osiągnięcie przez Cypr średniookresowego celu określonego w Pakcie Stabilności i Wzrostu, który w programie konwergencji z grudnia 2006 r. został zdefiniowany jako deficyt na poziomie 0,5 proc. PKB w ujęciu strukturalnym, będzie wymagać dalszej konsolidacji budżetowej. EBC powołał się ponadto na projekcje Komitetu Polityki Gospodarczej UE oraz KE, zgodnie z którymi wzrost wydatków związanych ze starzeniem się społeczeństwa na Cyprze będzie znaczny i w latach 2004-2050 wyniesie 11,8 punktu procentowego PKB. Zdaniem EBC, sprostanie obciążeniom z tego tytułu będzie łatwiejsze, jeśli w finansach publicznych stworzy się odpowiedni margines, zanim sytuacja demograficzna ulegnie pogorszeniu. EBC podkreślił, że Cypr powinien nadal podążać ścieżką

⁸ Council Opinion of 27 February 2007 on the updated convergence programme of Cyprus, 2006-2010, Official Journal, C 71, 28.03.2007

⁹ Zgodnie z art. 104 ustęp 2 TWE stosunek długu publicznego do PKB może przekraczać wartość referencyjną (60 proc.), pod warunkiem, że „stosunek ten zmniejsza się dostatecznie i zbliża się do wartości odniesienia w zadowalającym tempie”.

trwałej i wiarygodnej konsolidacji fiskalnej opartej na działaniach strukturalnych, a także poprawić sytuację budżetową poprzez wyraźną redukcję wysokiego wskaźnika zadłużenia. Ważnym elementem, zwłaszcza w sektorze publicznym, będzie utrzymanie wzrostu płac na umiarkowanym poziomie i powiązanie go ze wzrostem wydajności pracy, sytuacją na rynku pracy oraz sytuacją w krajach konkurencyjnych. Podstawowe znaczenie będzie miała ponadto kontynuacja reform strukturalnych na rynkach pracy i produktów. Reformy strukturalne, zdaniem EBC, nie tylko zwiększą odporność gospodarki na wstrząsy, ale także stworzą najlepsze warunki dla trwałego wzrostu gospodarczego i wzrostu zatrudnienia. EBC wskazał, że dodatkowe wyzwania strukturalne i budżetowe mogą pojawić się w razie ewentualnego zjednoczenia politycznego Cypru.

W odniesieniu do kryterium stabilności kursu walutowego, KE odnotowała, że **funt cypryjski uczestniczył w ERM II od 2 maja 2005 r., czyli przez okres ponad 24 miesięcy do momentu przyjęcia raportu.** Kurs centralny waluty został ustalony na poziomie 0,585274 funta za euro – według tego samego kursu funt został związany jednostronnie z euro na początku 1999 r. – przy standardowym paśmie wahań $\pm 15\%$. **Od momentu przystąpienia do ERM II kurs funta utrzymywał się w górnym przedziale pasma wahań, w pobliżu kursu centralnego i nie ulegał znacznym wahaniom.**¹⁰ Dodatkowe wskaźniki, takie jak kształtowanie się krótkoterminowych stóp procentowych czy poziom rezerw walutowych, nie wskazywały, zdaniem KE, na istnienie potencjalnych źródeł nacisku na kurs walutowy. KE w konkluzji stwierdziła, że **w chwili dokonywania oceny Cypr spełniał kryterium kursu walutowego.**

EBC zwrócił uwagę na fakt, że pod koniec badanego okresu znacznie zmniejszyła się różnica między krótkoterminowymi stopami procentowymi a 3-miesięczną stopą EURIBOR. Realny kurs funta cypryjskiego, zarówno dwustronny wobec euro, jak i efektywny, był w marcu 2007 r. bliski średnim historycznym liczonemu od stycznia 1996 r. oraz od wprowadzenia euro w 1999 r.

EBC wskazał, że jeżeli chodzi o bilans płatniczy, Cypr wykazywał okresowo znaczne deficyty na połączonym rachunku obrotów bieżących i kapitałowym. W ostatnich latach deficyty te wzrosły – z 2 proc. PKB w 2003 r. do 5,9 proc. PKB w 2006 r. – głównie z powodu powiększenia się deficytu towarowego przy prawie niezmienionej nadwyżce w handlu usługami. Głównym źródłem finansowania tych deficytów był napływ netto bezpośrednich inwestycji zagranicznych (częściowo reinwestowane zyski) oraz napływ

¹⁰ Maksymalne odchylenie kursu funta cypryjskiego od kursu centralnego wyniosło w badanym okresie 2,1 proc.

kapitału w formie „pozostałych inwestycji”, obejmujących przede wszystkim kredyty i depozyty nierezydentów. Ponieważ w latach 2004-2006 napływ kapitału przewyższał deficyt na rachunku obrotów bieżących i kapitałowym, Cypr notował w tym okresie akumulację rezerw banku centralnego.

W odniesieniu do **kryterium długookresowych stóp procentowych**, KE odnotowała, że w ciągu roku poprzedzającego marzec 2007 r. **średnia długoterminowa stopa procentowa wynosiła 4,2 proc., czyli pozostawała poniżej wartości referencyjnej wynoszącej 6,4 proc.** Średnie długoterminowe stopy procentowe utrzymywały się poniżej wartości referencyjnej od listopada 2005 r. W ciągu ostatnich kilku lat długoterminowe stopy procentowe na Cyprze znacznie zmalały, podobnie jak różnica w ich wysokości w stosunku do strefy euro. **KE stwierdziła, że w chwili dokonywania oceny Cypr spełniał kryterium długoterminowych stóp procentowych.**

Również EBC w swoim raporcie zwrócił uwagę na fakt, że w ostatnich latach zarówno poziom długoterminowych stóp procentowych, jak i różnica w stosunku do rentowności obligacji skarbowych strefy euro, prawie wyłącznie spadały.

Ponadto, KE dokonała analizy dodatkowych czynników, tj. rozwoju systemu finansowego w ostatnich latach, stopnia integracji gospodarki z jednolitym rynkiem UE, w tym intensywności powiązań handlowych i kapitałowych oraz sytuacji bilansu płatniczego. Konkludując KE uznała, że **Cypr osiągnął wysoki stopień trwałej konwergencji.**

Tabela 1: Stopień wypełniania kryteriów zbieżności przez Cypr wiosną 2007 r.

	Wartość referencyjna	Cypr
Kryterium stabilności cen	3,0 proc.	2,0 proc.
Deficyt budżetowy (jako proc. PKB)	3 proc.	1,5 proc.
Dług publiczny (jako proc. PKB)	60 proc.	65,3 proc.
Kryterium stabilności kursowej	Dwa lata w ERM II bez poważnych napięć	Dwa lata w ERM II bez poważnych napięć
Kryterium długookresowych stóp procentowych	6,4 proc.	4,2 proc.

1.2. Malta

W odniesieniu do kryterium stabilności cen, KE stwierdziła, że średnia dwunastomiesięczna inflacja na Malcie utrzymywała się od lipca 2005 r. na poziomie wartości referencyjnej lub poniżej tej wartości, za wyjątkiem okresu od maja do października 2006 r. **Średnia stopa inflacji na Malcie w okresie 12 miesięcy poprzedzających marzec 2007 r. wyniosła 2,2 proc.**, czyli poniżej wartości referencyjnej wynoszącej 3,0 proc. KE przewidywała, że w kolejnych miesiącach inflacja pozostanie poniżej wartości referencyjnej. Wahania inflacji, zdaniem KE, spowodowane były wrażliwością niewielkiej, otwartej gospodarki Malty na gwałtowne zmiany zewnętrzne (głównie zmiany cen żywności i energii) oraz zmiany podatków pośrednich. Jesienią 2005 r. inflacja znacznie wzrosła w reakcji na gwałtowny wzrost urzędowych cen energii i produktów związanych z energią, wynikający ze wzrostu cen ropy. Po ustąpieniu skutków wstrząsu spowodowanego wzrostem cen energii, odnotowano znaczny spadek inflacji pod koniec 2006 r. poniżej 1 proc. Poza istotnymi efektami bazowymi wzrostu cen energii, spadek inflacji odzwierciedlał obniżkę cen odzieży i obuwia oraz transportu lotniczego. Inflacja HICP, bez uwzględnienia cen energii i nieprzetworzonej żywności, spadła do wartości 1,6 proc. w 2006 r. z poziomu 2 proc. w 2005 r. Niewielka inflacja bazowa sugerowała, zdaniem KE, ograniczone oddziaływanie głównych czynników inflacyjnych, co związane było z ujemną luką popytową i niską presją płacową. KE wskazała, że do momentu publikacji raportu nie odnotowano wtórnych skutków wzrostu cen energii, co sugeruje stabilność prognoz inflacyjnych. Główne zagrożenia inflacyjne wiązały się, zdaniem KE, z cenami ropy oraz możliwym zacieśnieniem rynku pracy i poprawą koniunktury. Do czynników mogących spowodować spadek cen należały: liberalizacja maltańskiego sektora energii oraz inne reformy strukturalne realizowane w celu poprawy działania rynków produktowych. KE stwierdziła, że **w chwili dokonywania oceny Malta spełniała kryterium stabilności cen.**

EBC w swoim raporcie wskazał, że utrzymanie inflacji na stosunkowo stabilnym poziomie przez tak długi okres wynikało z decyzji o prowadzeniu polityki sztywnego kursu walutowego od momentu uzyskania przez Maltę niepodległości w 1964 r. (przez większość tego okresu kurs związany był z koszykiem walut). **Od 2 maja 2005 r. lira maltańska należała do mechanizmu ERM II i była sztywno powiązana z euro.** Zdaniem EBC, w ostatnich latach również polityka fiskalna zaczęła bardziej sprzyjać stabilności cen. W latach 90-ych wzrost gospodarczy na Malcie był wysoki. Natomiast od 2001 r. dynamika PKB była niska, a przez dwa lata notowano wręcz spadek produktu krajowego. Stagnacja gospodarcza

wynikała z połączenia niekorzystnej sytuacji zewnętrznej (częściowo wskutek nasilenia się konkurencji na głównych rynkach eksportowych tego kraju) oraz czynników wewnętrznych, takich jak przejściowe skutki restrukturyzacji w sektorze przetwórstwa przemysłowego. W 2005 r. rozpoczęło się stopniowe ożywienie gospodarcze, które utrzymywało się także w 2006 r., jednak presja cenowa po stronie popytu pozostała ograniczona. Rozważając zagrożenia inflacyjne, EBC wskazał na tempo wzrostu kredytów, które utrzymywało się na wysokim poziomie, choć było nieco niższe niż w innych krajach o słabiej rozwiniętych rynkach finansowych.

W odniesieniu do kryterium fiskalnego, KE stwierdziła, że Malta pozostawała objęta decyzją Rady o istnieniu nadmiernego deficytu (decyzja Rady z dnia 5 lipca 2004 r.). Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych Malty był stosunkowo wysoki na początku dekady i w 2003 r. osiągnął najwyższą wartość około 10 proc. PKB. Od tego czasu deficyt budżetowy znacznie się zmniejszył dzięki realizowanemu przez rząd programowi konsolidacji fiskalnej. Wskaźnik wielkości deficytu w stosunku do PKB osiągnął 2,6 proc. w 2006 r. Wskaźnik dochodów wzrastał, a wydatki, ujmowane jako odsetek PKB, rosły do 2003 r., po czym zaczęły spadać. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w pierwszej połowie dekady znacznie wzrósł, do około 74 proc. PKB w 2004 r. Jednak począwszy od 2005 r. wskaźnik długu malał i osiągnął około 66,5 proc. PKB w 2006 r.¹¹ KE uznała, że skorygowano nadmierny deficyt oraz osiągnięto wiarygodną i trwałą redukcję deficytu budżetowego do poziomu poniżej 3 proc. PKB, a wskaźnik zadłużenia do PKB maleje w kierunku wartości referencyjnej wynoszącej 60 proc.¹² KE jednocześnie zaleciła, aby Rada uchyliła decyzję o istnieniu nadmiernego deficytu na Malcie, konkludując, że jeżeli Rada zdecyduje się uchylić procedurę nadmiernego deficytu, kraj ten spełni kryterium sytuacji budżetowej.

EBC w swoim raporcie wyraził przekonanie, że osiągnięcie przez Maltę średniookresowego celu określonego w Pakcie Stabilności i Wzrostu, który w programie konwergencji z grudnia

¹¹ W swojej opinii z dnia 27 lutego 2007 r. w sprawie zaktualizowanego programu konwergencji z grudnia 2006 r. Rada zauważyła, że wskaźnik zadłużenia ma obniżyć się w zadowalającym tempie i zbliżyć się do wartości odniesienia wynoszącej 60 proc. PKB, a program jest zgodny z założeniem korekty nadmiernego deficytu do 2006 r. Rada zwróciła ponadto uwagę na ryzyko związane z przedstawionymi w programie prognozami budżetowymi, zwłaszcza ze względu na optymistyczne założenia dotyczące sytuacji makroekonomicznej na lata 2008 i 2009. Rada wezwała Maltę do osiągnięcia planowanych postępów w realizacji celu średniookresowego, zapewnienia odpowiedniej redukcji wskaźnika zadłużenia względem PKB oraz dalszych postępów w opracowywaniu i realizacji reformy systemu opieki zdrowotnej w celu poprawy długoterminowej stabilności finansów publicznych.

¹² zob. przypis nr 9

2006 r.¹³ został zdefiniowany jako równowaga budżetowa w ujęciu strukturalnym, będzie wymagać dalszej konsolidacji budżetowej. EBC przywołał projekcje Komitetu Polityki Gospodarczej UE oraz KE, zgodnie z którymi wydatki związane ze starzeniem się społeczeństwa na Malcie w okresie do 2020 r. będą rosnąć w tempie 2,2 punktu procentowego PKB. Tempo wzrostu tych wydatków następnie obniży się, choć pozostanie dodatnie, i do roku 2050 będzie wynosić 0,3 punktu procentowego. Sprostanie obciążeniom z tego tytułu będzie, zdaniem EBC, łatwiejsze, jeśli w finansach publicznych stworzy się odpowiedni margines, zanim sytuacja demograficzna ulegnie pogorszeniu. EBC wyraził przekonanie, że Malta powinna dążyć do poprawy sytuacji budżetowej poprzez wyraźną redukcję wysokiego wskaźnika zadłużenia. Zdaniem EBC, należy również dążyć do przewyższenia ograniczeń o charakterze strukturalnym, szczególnie poprzez zwiększanie współczynnika aktywności zawodowej, gdyż ograniczenia te negatywnie wpływają na wzrost gospodarczy i utrudniają tworzenie miejsc pracy. EBC zwrócił uwagę, że **zdolność amortyzacji wstrząsów gospodarczych jest szczególnie ważna z uwagi na stosunkowo wysoki stopień specjalizacji gospodarki maltańskiej.**

W odniesieniu do **kryterium stabilności kursu walutowego**, KE odnotowała, że **lira maltańska uczestniczyła w ERM II od 2 maja 2005 r., czyli przez okres ponad 24 miesięcy do momentu przyjęcia raportu.** Przed przystąpieniem do ERM II lira była związana z koszykiem walutowym euro-dolar-funt szterling. W momencie przystąpienia do ERM II władze maltańskie jednostronnie zobowiązały się utrzymywać lirę na poziomie kursu centralnego. **Od początku uczestnictwa w ERM II lira utrzymywała zatem stały kurs względem kursu centralnego, który nie podlegał znacznym naciskom.** Zdaniem KE, dodatkowe wskaźniki, takie jak zmiany w zakresie kształtowania się krótkoterminowych stóp procentowych czy poziomu rezerw walutowych, nie wskazywały na istnienie potencjalnych źródeł nacisku na kurs walutowy. KE stwierdziła, że **w chwili dokonywania oceny Malta spełniała kryterium kursu walutowego.**

EBC wskazał, że różnice między krótkoterminowymi stopami procentowymi i 3-miesięczną stopą EURIBOR zmniejszyły się w 2006 r., a w okresie trzech miesięcy do marca 2007 r. wyniosły 0,2 punktu procentowego. Realny kurs liry maltańskiej, zarówno dwustronny wobec euro, jak i efektywny, był w marcu 2007 r. bliski historycznym średnim liczonemu od stycznia 1996 r. oraz od wprowadzenia euro w 1999 r. Jeżeli chodzi o bilans płatniczy, EBC zaznaczył, że od 1997 r. Malta wykazywała (okresowo znaczny) deficyt na połączonym

¹³ Malta: Update of Convergence Programme 2006 – 2009, Ministry of Finance, grudzień 2006

rachunku obrotów bieżących i kapitałowym. W latach 2004 i 2005 deficyt ten wyniósł 4,9 proc. PKB, ulegając zmniejszeniu do 3,3 proc. w 2006 r. Od 2003 r. napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z nawiązką równoważył deficyt. Napływ kapitału w formie „pozostałych inwestycji” został natomiast w dużym stopniu zrównoważony silnym odpływem inwestycji portfelowych netto. Zarówno w 2005 r., jak i w 2006 r. Malta notowała akumulację rezerw banku centralnego.

W odniesieniu do **kryterium stóp procentowych**, KE stwierdziła, że w ciągu roku poprzedzającego marzec 2007 r. **średnia długoterminowa stopa procentowa wynosiła 4,3 proc., czyli poniżej wartości referencyjnej wynoszącej 6,4 proc.** Średnie długoterminowe stopy procentowe na Malcie utrzymywały się poniżej wartości referencyjnej od momentu przystąpienia Malty do UE. **KE stwierdziła, że w chwili dokonywania oceny Malta spełniała kryterium długoterminowych stóp procentowych.** EBC w swoim raporcie zaznaczył ponadto, że w ostatnich latach zarówno poziom długoterminowych stóp procentowych, jak i różnica w stosunku do rentowności obligacji skarbowych strefy euro prawie wyłącznie spadały.

Ponadto, KE dokonała analizy dodatkowych czynników, tj. rozwoju systemu finansowego w ostatnich latach, stopnia integracji gospodarki z jednolitym rynkiem UE, w tym intensywności powiązań handlowych i kapitałowych oraz sytuacji bilansu płatniczego. Konkludując, **KE uznała, że w świetle oceny spełnienia kryteriów konwergencji i przy założeniu, że Rada postąpi zgodnie z zaleceniem Komisji i uchyli procedurę nadmiernego deficytu, Malta osiągnęła wysoki stopień trwałej konwergencji.**

Tabela 2: Stopień wypełniania kryteriów zbieżności przez Malte wiosną 2007 r.

	Wartość referencyjna	Malta
Kryterium stabilności cen	3,0 proc.	2,2 proc.
Deficyt budżetowy (jako proc. PKB)	3 proc.	2,6 proc.
Dług publiczny (jako proc. PKB)	60 proc.	66,5 proc.
Kryterium stabilności kursowej	Dwa lata w ERM II bez poważnych napięć	Dwa lata w ERM II bez poważnych napięć
Kryterium długookresowych stóp procentowych	6,4 proc.	4,3 proc.

2. Ocena programów stabilności Cypru i Malty i prognozy rozwoju sytuacji gospodarczej

2.1. Cypr

Cypr przedstawił pierwszy program stabilności na lata 2007–2011 w grudniu 2007 r.¹⁴ 4 marca 2008 r. Rada ECOFIN przyjęła opinię ws. programu.¹⁵ Rada wyraziła przekonanie, że przedstawiona w programie strategia budżetowa powinna być wystarczająca dla utrzymania stabilnej sytuacji budżetowej i stabilności makroekonomicznej w całym okresie objętym programem. Program zakładał osiągnięcie ambitnego celu średniookresowego w postaci zrównoważenia budżetu w kategoriach strukturalnych (wobec wcześniej zakładanego deficytu w wysokości 0,5 proc. PKB), który zresztą został już zrealizowany z nawiązką w 2007 r. Było to wynikiem nieoczekiwanego wzrostu dochodów o ponad 3 punkty procentowe PKB, wynikającego głównie z **wysokiej rentowności sektora finansowego i znacznych inwestycji w nieruchomości**, które jednak w nadchodzących latach — zgodnie z przewidywaniami zawartymi w programie — mają powrócić do występujących w przeszłości tendencji. Cele budżetowe, które są znacznie ambitniejsze niż w poprzednim programie, mogą zostać osiągnięte z nawiązką również w latach 2008 i 2009, zważywszy na lepszą pozycję wyjściową w 2007 r. Rada wyraziła jednak przekonanie, że następnie sytuacja może ulec pogorszeniu z uwagi na optymistyczne założenia dotyczące wzrostu gospodarczego. Mimo, że planowane zmniejszenie nadwyżki budżetowej w porównaniu do 2007 r. odzwierciedla spodziewaną normalizację dochodów z podatków, zdaniem Rady istnieje ryzyko, że kurs polityki budżetowej w 2008 r. może okazać się procykliczny. Poziom długu ma się znacznie obniżyć, szczególnie w 2008 r. Rada wyraziła przekonanie, że wzięwszy pod uwagę przewidywane zwiększenie wydatków związanych ze starzeniem się społeczeństwa, **reforma systemu emerytalnego i terminowa realizacja przyjętych reform w zakresie opieki zdrowotnej miałyby pozytywny wpływ na długoterminową stabilność finansów publicznych**, która wydaje się poważnie zagrożona. W świetle powyższej oceny Rada wezwała Cypr do:

¹⁴ Stability Programme of the Republic of Cyprus 2007-2011, Ministry of Finance, grudzień 2007

¹⁵ Opinia Rady z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie programu stabilności na lata 2007–2011 przedstawionego przez Cypr, Dziennik Urzędowy C 073 , 19.03.2008 r.

- unikania procyklicznej polityki budżetowej poprzez dalsze zwiększanie kontroli wydatków bieżących, przy jednoczesnym wykorzystaniu dodatkowych niespodziewanych dochodów do dalszej redukcji długu;
- ograniczenia wydatków publicznych, w szczególności poprzez zreformowanie systemu emerytalnego i terminową realizację przyjętych reform w zakresie opieki zdrowotnej, w celu poprawy długoterminowej stabilności finansów publicznych.

Tabela 3: Porównanie głównych wskaźników makroekonomicznych i budżetowych w Programie Stabilności Cypru (PS) i w wiosennych prognozach Komisji Europejskiej (KOM)¹⁶

		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Realny PKB (zmiana w proc.)	PS grudzień 2007	3,8	4,2	4,1	4,0	4,0	4,0
	KOM kwiecień 2008	4,0	4,4	3,7	3,7	b.d.	b.d.
Inflacja HICP (proc.)	PS grudzień 2007	2,2	2,2	2,5	2,0	2,0	2,0
	KOM kwiecień 2008	2,2	2,2	3,8	2,5	b.d.	b.d.
Wierzytelności/zadłużenie netto wobec reszty świata (proc. PKB)	PS grudzień 2007	-5,9	-6,6	-6,5	-6,3	-5,9	-5,6
	KOM kwiecień 2008	- 5,7	- 7,1	- 8,3	- 7,9	b.d.	b.d.
Wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych (proc. PKB)	PS grudzień 2007	-1,2	1,5	0,5	0,5	0,7	0,7
	KOM kwiecień 2008	-1,2	3,3	1,7	1,8	b.d.	b.d.
Dług sektora instytucji rządowych i pozarządowych brutto (proc. PKB)	PS grudzień 2007	65,2	60,0	48,5	45,3	43,8	40,5
	KOM kwiecień 2008	64,8	59,8	47,3	43,2	b.d.	b.d.

¹⁶ Economic Forecast. Spring 2008. European Economy nr 1/2008, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs

2.2. Malta

Malta przedstawiła pierwszy program stabilności na lata 2007–2010 w listopadzie 2007 r.¹⁷ 4 marca 2008 r. Rada ECOFIN przyjęła opinię ws. programu.¹⁸ W programie stabilności zakłada się dalszy postęp w kierunku osiągnięcia średniookresowego celu budżetowego, co ma nastąpić do 2010 r. w wyniku ograniczenia wydatków przy stabilnym wzroście gospodarczym. Planuje się, że **dług brutto sektora instytucji rządowych i samorządowych** będzie się zmniejszać w zadowalającym tempie i oczekuje się, że **do 2009 r. spadnie poniżej wartości referencyjnej wynoszącej 60 proc. PKB**. W swojej opinii Rada wyraziła przekonanie, że istnieją zagrożenia dla realizacji celów budżetowych, związane z opieraniem się na niepewnych źródłach dochodów podatkowych w 2008 r., przewidzianym poziomie ograniczenia wydatków, optymistyczną prognozą makroekonomiczną na okres po 2008 r. i brakiem informacji na temat działań stanowiących podstawę osiągnięcia celów budżetowych, w szczególności w odniesieniu do planowanego dalszego ograniczenia wysokości wynagrodzeń w sektorze publicznym. Zdaniem Rady, mogą one stanąć na przeszkodzie osiągnięciu średniookresowego celu budżetowego do 2010 r. Ponadto, konkurencyjność Malty w ramach strefy euro może być zagrożona w przypadku odejścia od polityki umiarkowanego wzrostu płac w sektorze publicznym, co może przenieść się na sektor prywatny. Rada konkluduje, że **zagrożenia dla stabilności finansów publicznych Malty w długim okresie kształtują się na średnim poziomie**.

W świetle powyższej oceny Rada wezwała Malte do:

- kontynuowania konsolidacji budżetowej zgodnie z programem, w dążeniu do osiągnięcia średniookresowego celu budżetowego do 2010 r. i doprowadzenia do odpowiedniej redukcji udziału długu w PKB, poprzez określenie środków wspierających planowaną konsolidację, szczególnie po stronie wydatków;
- poprawy efektywności i elastyczności wydatków publicznych, w tym poprzez przyspieszenie planowania i realizacji kompleksowej reformy systemu opieki zdrowotnej.

¹⁷ Malta: Stability Programme 2007-2010, Ministry of Finance, grudzień 2007

¹⁸ Opinia Rady z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie programu stabilności na lata 2007–2010 przedstawionego przez Malte, Dziennik Urzędowy C 074 , 20.03.2008 r.

Tabela 4: Porównanie głównych wskaźników makroekonomicznych i budżetowych w Programie Stabilności Malty (PS) i w wiosennych prognozach Komisji Europejskiej (KOM)¹⁹

		2006	2007	2008	2009	2010
Realny PKB (zmiana w proc.)	PS listopad 2007	3,2	3,5	3,1	3,2	3,4
	KOM kwiecień 2008	3,4	3,8	2,6	2,5	b.d.
Inflacja HICP (proc.)	PS listopad 2007	2,6	0,9	2,5	2,3	2,1
	KOM kwiecień 2008	2,6	0,7	3,4	2,2	b.d.
Wierzytelności/zadłużenie netto wobec reszty świata (proc. PKB)	PS listopad 2007	-3,7	-0,5	0,2	3,2	5,5
	KOM kwiecień 2008	-5,3	-4,6	-5,0	-4,8	b.d.
Wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych (proc. PKB)	PS listopad 2007	-2,5	-1,6	-1,2	-0,1	0,9
	KOM kwiecień 2008	-2,5	-1,8	-1,6	-1,0	b.d.
Dług brutto sektora instytucji rządowych i samorządowych (proc. PKB)	PS listopad 2007	64,7	62,9	60,0	57,2	53,3
	KOM kwiecień 2008	64,2	62,6	60,6	58,8	b.d.

3. Wpływ wprowadzenia euro na poziom cen

3.1. Tendencje w zakresie zmian cen po wprowadzeniu euro

Stosunkowo niska inflacja na Cyprze i Malcie w pierwszej połowie 2007 r. wynikała w znacznej części z korzystnego efektu bazy związanego z cenami energii. W drugiej połowie 2007 r. niekorzystny wzrost cen energii w połączeniu ze wzrostem cen surowców przyczyniły się do wzrostu inflacji.

W 2007 r. średnioroczna stopa inflacji na Cyprze wyniosła 2,2 proc., przy czym w pierwszej połowie roku była niska, a w drugiej – wysoka. Odnotowana w 2007 r. tendencja wzrostowa inflacji HICP utrzymała się w pierwszych miesiącach 2008 r. W lutym 2008 r. roczna stopa inflacji wyniosła 4,7 proc. wobec 4,1 proc. w styczniu.

¹⁹ zob. przypis nr 16

Na Malcie średnioroczna stopa inflacji wyniosła w 2007 r. 0,7 proc., przy czym podlegała ona znacznym wahaniom. Po okresie spadku w pierwszej połowie roku, w drugiej połowie nastąpił jej wzrost. W lutym inflacja w ujęciu rok do roku wyniosła 4,0 proc. wobec 3,8 proc. w styczniu 2008 r.

Ze wstępnej oceny przygotowanej przez Eurostat²⁰ wynika, że łączny (jednorazowy) wpływ przejścia na euro na wysokość inflacji na Cyprze i Malcie podczas operacji wprowadzenia nowej waluty i bezpośrednio po niej wyniósł prawdopodobnie pomiędzy 0,2 i 0,3 punktu procentowego.²¹ Szacunki te pokrywają się z doświadczeniami krajów, które wprowadziły euro w 2002 r., oraz Słowenii w 2007 r.

Eurostat przeprowadził wstępną analizę, mającą na celu zidentyfikowanie takich wzrostów cen, które miały „nietypowy” charakter. **Zdaniem Eurostatu, w grudniu 2007 r. i styczniu 2008 r. zarówno na Cyprze jak i na Malcie, w przypadku niektórych rodzajów usług można było zaobserwować „nietypowe” wzrosty cen.** W przypadku Cypru odnotowano wzrost cen w restauracjach i kawiarniach oraz wzrost cen usług rekreacyjnych i fryzjerskich oraz niektórych innych usług. Na Malcie „nietypowe” wzrosty cen dotyczyły usług telekomunikacyjnych, samochodów, napojów alkoholowych, napraw i niektórych innych usług. W tym samym okresie zaobserwowano wzrost cen m.in. na niektóre usługi medyczne (na Cyprze) oraz na obuwie (na Malcie); zdaniem Eurostatu nie były one jednak bezpośrednio związane z przejściem na euro i nie zostały uwzględnione przy szacowaniu wpływu przejścia na euro na wysokość inflacji.

Zdaniem Eurostatu, skutki wprowadzenia euro na Cyprze i Malcie wydają się wprawdzie zauważalne, lecz nie na tyle duże, by mogły przyczynić się do wzrostu inflacji rejestrowanej (*headline inflation*) w którymkolwiek z tych krajów.

3.1. Inflacja postrzegana a inflacja rzeczywista²²

Ze względu na fakt, że inflacja postrzegana może wpływać na oczekiwania inflacyjne, a przez to na inflację rzeczywistą (żądania płacowe), warto w ogólnym zarysie przedstawić

²⁰ *Euro Changeover and Inflation in Cyprus and Malta*, Eurostat, kwiecień 2008

²¹ Urzędy statystyczne Cypru i Malty nie opublikowały swojej oceny wpływu przejścia na euro na wysokość inflacji.

²² Por. T. Ciszak, A. Górka, S. Jakubiec, M. Siemaszko „Pierwsze doświadczenia Słowenii związane z zamianą tołara na euro”, *Materiały i Studia*, Zeszyt nr 224

najważniejsze czynniki różnicujące inflację postrzeganą od rzeczywistej. Najczęściej podawane wyjaśnienia są następujące:

- konsumenci postrzegają inflację przede wszystkim poprzez ceny towarów i usług nabywanych najczęściej (np. gazety, papierosy, pieczywo), a nie kupowanych rzadziej (np. odtwarzaczy dvd). W tym kontekście warto zaznaczyć, że w państwach, które wprowadziły euro do obiegu gotówkowego w 2002 r. ceny tych towarów i usług rzeczywiście wzrosły (wzrost ten mógł być jednak spowodowany także innymi czynnikami, np. podwyżką podatków pośrednich, wzrostem cen surowców itd.);
- ze względu na awersję do ponoszenia strat, konsumenci w większym stopniu odczuwają podwyżki cen (straty), niż ich obniżki (zyski).

W odniesieniu do zaistniałej różnicy między inflacją rzeczywistą a postrzeganą w strefie euro w 2002 r. i latach następnych, jako dodatkowe czynniki wyjaśniające podaje się:

- wpływ oczekiwań inflacyjnych na postrzeganą inflację – opinia publiczna oczekiwała powszechnego wzrostu cen po wprowadzeniu euro, co mogło wzmocnić jej odczucia dotyczące inflacji;
- porównywanie cen w euro nie z ich poziomem sprzed roku, lecz z historycznymi cenami w walucie krajowej, często sprzed wielu lat.

Z danych KE wynika, że w ostatnich latach inflacja postrzegana na Cyprze i Malcie generalnie podąża za tendencją inflacji HICP.²³ Na Cyprze inflacja postrzegana ściśle podąża za ścieżką inflacji rejestrowanej; od pierwszych miesięcy 2007 r. oba wskaźniki wykazują tendencję wzrostową. Na Malcie postrzeganie inflacji również podąża za inflacją HICP, choć już nie tak ściśle, ponieważ gwałtownemu spadkowi inflacji HICP w kwietniu 2007 r. nie towarzyszył odpowiedni spadek inflacji postrzeganej. **Z dostępnych danych dotyczących okresu po wprowadzeniu euro wynika, że operacja ta początkowo nie miała wpływu na postrzeganie inflacji.** Niezależnie od wzrostu inflacji HICP, inflacja postrzegana na Cyprze spadła z 45,7 punktu procentowego w grudniu ubiegłego roku do 42,3 punktu procentowego w styczniu 2008 r., a na Malcie w styczniu 2008 r. wyniosła 40,5 punktu procentowego wobec 51 punktów procentowych w grudniu ubiegłego roku.²⁴ **Wydaje się**

²³ The introduction of the euro in Cyprus and Malta. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. COM (2008)/204, Brussels, 18.4.2008

²⁴ Wskaźnik inflacji postrzeganej odpowiada różnicy pomiędzy ważonym odsetkiem respondentów, którzy uważają, że ceny wzrosły w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie a ważonym odsetkiem respondentów, którzy uważają, że w tym samym okresie ceny spadły lub nie zmieniły się.

zatem, że na postrzeganie inflacji przez konsumentów nie miały wpływu ani przyspieszenie inflacji HICP, ani możliwy wpływ wprowadzenia euro na wysokość cen. Do niskiego postrzegania inflacji przyczynić się mogły inne czynniki, takie jak kampanie informacyjne. Sytuacja uległa jednak częściowo zmianie w lutym 2008 r. Na Malcie inflacja postrzegana nadal spadała i wyniosła 34 punkty procentowe wobec 40,5 punktu procentowego w styczniu 2008 r., natomiast na Cyprze wzrosła z 42,3 punktu procentowego w styczniu 2008 r. do 48,2 punktu procentowego w lutym. Zdaniem KE, jest jednak zbyt wcześnie, aby wyciągać wnioski na temat dalszego rozwoju inflacji postrzeganej na Cyprze i Malcie.

II. Aspekty prawne przystąpienia Cypru i Malty do strefy euro

1. *Przepisy pierwotnego prawa wspólnotowego*

Przepisy prawa pierwotnego - **Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TWE)** oraz **Statut Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego (Statut)** - regulują bardzo ogólnie kwestie związane z rozszerzeniem strefy euro.

W art. 122 ust. 2 TWE²⁵ sformułowano podstawę prawną przystąpienia do strefy euro państwa członkowskiego objętego derogacją. Przepis ten określa tryb zniesienia derogacji przez Radę, na wniosek Komisji, po konsultacjach z Parlamentem Europejskim.

Natomiast postanowienia Statutu adresowane są do banku centralnego państwa członkowskiego przystępującego do strefy euro. W artykule 30 ust. 1 Statutu uregulowano kwestie związane z transferem środków rezerw dewizowych do EBC przez narodowe banki centralne (NBC) przystępujące do strefy euro. Artykuł 49 Statutu dotyczy odroczonej wpłaty do kapitału, rezerw i zasobów EBC, która powinna być dokonana przez NBC przystępujący do strefy euro. Określono w nim również sposób wyliczenia kwoty środków rezerw dewizowych, których przekazanie do EBC zostało nałożone mocą art. 30 ust. 1 Statutu.

Wyżej wymienione artykuły pierwotnego prawa wspólnotowego są podstawą prawną uchwalenia przez właściwe instytucje wspólnotowe przepisów pochodnych (m.in. rozporządzeń i decyzji) odnoszących się do Cypru i Malty. Przepisy te zostały omówione w pkt 2.

2. *Przepisy pochodnego prawa wspólnotowego*

Przygotowania na gruncie prawa pochodnego do przyjęcia przez Cypr i Maltę wspólnej waluty objęły zmiany niektórych przepisów prawa UE dotyczących euro. Konieczne było

²⁵ Art. 122 ust. 2. TWE: „Przynajmniej co dwa lata lub na żądanie Państwa Członkowskiego objętego derogacją Komisja i EBC składają sprawozdanie Radzie, zgodnie z procedurą przewidzianą w artykule 121 ustęp 1. Po konsultacji z Parlamentem Europejskim i dyskusji w ramach Rady zebranej w składzie szefów państw lub rządów, Rada, stanowiąc większością kwalifikowaną na wniosek Komisji, decyduje, które Państwa Członkowskie objęte derogacją spełniają niezbędne warunki, na podstawie kryteriów określonych w artykule 121 ustęp 1, i uchyła derogacje w stosunku do danych Państw Członkowskich.”

znowelizowanie czterech rozporządzeń Rady²⁶ (omówionych poniżej), które są podstawą wprowadzenia i funkcjonowania euro na płaszczyźnie prawa pochodnego. Nieodzowne było także uchwalenie niższych rangą regulacji prawa pochodnego.

Zmiany ram prawnych Eurosystemu zostały przeprowadzone w wyniku dwóch opisanych poniżej decyzji z 10 lipca 2007 r., które Rada ECOFIN podjęła w celu uchylenia derogacji Cypru i Malty.

➤ *Decyzje Rady w sprawie przyjęcia jednej waluty przez Cypr²⁷ i Malte²⁸ z dniem 1 stycznia 2008 r.*

Obie decyzje, wydane na podstawie art. 122 ust. 2 TWE, określają termin uchylenia derogacji w stosunku do Cypru i Malty ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2008 r. Wydając decyzje, Rada uwzględniła ocenę prawną przepisów prawa krajowego Cypru i Malty przygotowaną przez EBC i KE w raportach o konwergencji z 16 maja 2007 r. Na podstawie raportów Rada stwierdziła, że przepisy prawa krajowego na Cyprze i Malcie, w tym statuty krajowych banków centralnych, są zgodne z art. 108 i 109 TWE oraz ze Statutem. Osiągnięcie takiej zgodności było jednym z warunków, które Cypr i Malta musiały spełnić, aby przyjąć jedną walutę.

W preambułach decyzji wskazano etapy tworzenia UGW, a także kryteria prawne i ekonomiczne, które musiały zostać spełnione przez oba państwa członkowskie, aby możliwe było zniesienie w stosunku do nich derogacji.

²⁶1. Rozporządzenie Rady (WE) nr 835/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro na Cyprze,

2. Rozporządzenie Rady (WE) nr 836/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro na Malcie,

3. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1134/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2866/98 w odniesieniu do kursu wymiany na euro dla Malty,

4. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1135/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2866/98 w odniesieniu do kursu wymiany na euro dla Cypru.

²⁷ Decyzja Rady (WE) nr 2007/503 z dnia 10 lipca 2007 r. zgodnie z art. 122 ust. 2 Traktatu WE w sprawie przyjęcia jednej waluty przez Cypr z dniem 1 stycznia 2008 r., Dz.U. L 186 z 18.7.2007 r., str. 29-31.

²⁸ Decyzja Rady (WE) nr 2007/504 z dnia 10 lipca 2007 r. zgodnie z art. 122 ust. 2 Traktatu WE w sprawie przyjęcia jednej waluty przez Malte z dniem 1 stycznia 2008 r., Dz.U. L 186 z 18.7.2007 r., str. 32-34.

➤ **Rozporządzenia Rady zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro na Cyprze²⁹ i na Malcie³⁰**

Rada wydała dwa rozporządzenia na podstawie art. 123 ust. 5 TWE³¹ w celu rozszerzenia strefy euro o Cypr i Malte.

Zmiany rozporządzenia 974/98/WE³² dotyczą w istocie treści jego załącznika, który w formie tabeli podaje datę przyjęcia euro przez nowe państwo członkowskie strefy euro, datę wprowadzenia euro do obiegu gotówkowego (ang. *cash changeover date*) i informuje czy dane państwo będzie korzystało z okresu stopniowego wycofywania waluty krajowej (ang. *phasing-out period*). Zgodnie z tymi zmianami, derogacja w stosunku do obu państw została uchylona ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2008 r. na mocy opisanych powyżej decyzji Rady (2007/503/WE i 2007/504/WE) i jednocześnie w tym samym dniu zarówno Cypr jak i Malta wprowadziły euro. W planach wprowadzenia wspólnej waluty na Cyprze i Malcie zastosowano tzw. scenariusz „big bang”³³, czyli przyjęcie euro, jako waluty Cypru i Malty, z jednoczesnym wprowadzeniem do obiegu banknotów i monet euro jako prawnego środka płatniczego (por. rozdz. 3).

²⁹ Rozporządzenie Rady (WE) NR 835/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro na Cyprze, Dz. U. L 186 z dnia 18.7.2007 r., str. 1-2.

³⁰ Rozporządzenie Rady (WE) NR 836/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro na Malcie Dz. U. L 186 z dnia 18.7.2007 r., str. 3-4.

³¹ Art. 123.ust.5 TWE: „Jeśli decyduje się, zgodnie z procedurą przewidzianą w artykule 122 ustęp 2, o uchyleniu derogacji, Rada, stanowiąc jednomyślnie głosami Państw Członkowskich nieobjętych derogacją oraz danego Państwa Członkowskiego na wniosek Komisji i po konsultacji z EBC, określa kurs, po jakim ECU zastępuje walutę danego Państwa Członkowskiego, oraz decyduje o innych środkach niezbędnych do wprowadzenia ECU jako jednej waluty w danym Państwie Członkowskim.”

³² Rozporządzenie Rady (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro (Dz. U. L 139 z dnia 11.5.1998 r., str. 1-5) reguluje wprowadzenie euro w pierwszej grupie państw członkowskich należących do strefy euro oraz w Grecji. Zmiany do rozporządzenia w celu przygotowania przyszłych rozszerzeń strefy euro wprowadziło rozporządzenie (WE) nr 2169/2005, a w celu uwzględnienia Słowenii, która przyjęła euro dnia 1 stycznia 2007 r. - rozporządzenie (WE) nr 1647/2006.

³³ Scenariusz „big bang” został wprowadzony jako jeden z możliwych scenariuszy wprowadzania euro rozporządzeniem Rady (WE) nr 2169/2005 z dnia 21 grudnia 2005 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro (Dz. U. L 346/1, z dnia 29.12.2005 r.).

➤ *Rozporządzenia Rady zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2866/98 w odniesieniu do kursu wymiany na euro dla Cypru³⁴ i dla Malty³⁵*

Rozporządzenia zostały wydane na podstawie art. 123 ust. 5 TWE upoważniającego Radę UE, działającą na wniosek Komisji, po uwzględnieniu opinii EBC³⁶, do określenia kursu wymiany waluty krajowej państwa przystępującego do strefy euro na walutę euro. Nowelizacja rozporządzenia Rady 2866/98 z dnia 31 grudnia 1998 r., określającego tzw. nieodwołalne kursy wymiany między euro i walutami krajowymi pierwszych państw członkowskich przystępujących do strefy euro przeprowadzana jest za każdym razem, gdy do strefy euro przystępuje kolejne państwo członkowskie³⁷, dlatego zmieniono je także w związku z przystąpieniem Cypru i Malty.

Rozporządzenia zmieniające wprowadzają zapisy dotyczące kursu wymiany funta cypryjskiego (na podstawie decyzji Rady nr 2007/503/WE z dnia 10 lipca 2007 r. w sprawie przyjęcia jednej waluty przez Cypr z dniem 1 stycznia 2008 r.) oraz kursu wymiany liry maltańskiej (w oparciu o decyzję Rady nr 2007/504/WE z dnia 10 lipca 2007 r. w sprawie przyjęcia jednej waluty przez Maltę z dniem 1 stycznia 2008 r.). Kursy wymiany zostały ustalone na: 0,585274 funta cypryjskiego za 1 EUR oraz na: 0,429300 liry maltańskiej za 1 EUR³⁸. Oba rozporządzenia zmieniające weszły w życie z dniem przystąpienia Cypru i Malty do strefy euro.

³⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1135/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2866/98 w odniesieniu do kursu wymiany na euro dla Cypru, Dz.U. L 256 z 2.10.2007 r., str. 2-2.

³⁵ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1134/2007 z dnia 10 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2866/98 w odniesieniu do kursu wymiany na euro dla Malty Dz.U. L 256 z 2.10.2007 r., str. 1-1.

³⁶ Opinia Europejskiego Banku Centralnego z dnia 5 lipca 2007 r. wydana na wniosek Rady Unii Europejskiej w sprawie projektu rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 974/98 w zakresie wprowadzenia euro na Cyprze, w sprawie projektu rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 974/98 w zakresie wprowadzenia euro na Malcie, w sprawie projektu rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie Rady (WE) nr 2866/98 w zakresie kursu wymiany euro w odniesieniu do Cypru oraz w sprawie projektu rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie Rady (WE) nr 2866/98 w zakresie kursu wymiany euro w odniesieniu do Malty (CON/2007/19), Dz.U. C 161, z 13.07.2007 r., str. 1.

³⁷ Zmiany: rozporządzenie Rady wydane po podjęciu decyzji Rady o przystąpieniu Grecji do strefy euro (1478/2000/WE z 19.06.2000 r.), rozporządzenie Rady po podjęciu decyzji Rady znoszącej derogację w stosunku do Słowenii (1086/2006/WE z 11 lipca 2006 r.).

³⁸ Według takich samych kursów, przy standardowym paśmie wahań $\pm 15\%$, funt i lira przystąpiły do ERM II w dniu 2 maja 2005 r.

➤ *Rozporządzenie EBC dotyczące przepisów przejściowych w zakresie stosowania rezerw obowiązkowych przez Europejski Bank Centralny po wprowadzeniu waluty euro na Cyprze i na Malcie*³⁹

Rozporządzenie zostało wydane z uwzględnieniem art. 19 ust. 1 Statutu⁴⁰ dotyczącego rezerwy obowiązkowej oraz rozporządzenia Rady (WE) nr 2531/98 z dnia 23 listopada 1998 r. dotyczącego stosowania stóp rezerw obowiązkowych przez Europejski Bank Centralny⁴¹ i rozporządzenia (WE) nr 1745/2003 (EBC/2003/9) z dnia 12 września 2003 r. dotyczącego stosowania rezerw obowiązkowych⁴².

Rozporządzenie zostało wydane w związku z objęciem instytucji kredytowych oraz oddziałów instytucji kredytowych mających siedzibę na Cyprze i na Malcie obowiązkiem utrzymywania rezerw od momentu wprowadzenia w tych krajach euro, czyli od dnia 1 stycznia 2008 r. Zawarte w rozporządzeniu przepisy przejściowe zostały przyjęte w celu zapewnienia tym podmiotom niezakłóconej integracji i zapobieżenia wysokim obciążeniom finansowym instytucji kredytowych w państwach strefy euro. Ustalono okresy przejściowe utrzymywania rezerw, podstawy ich naliczania (zgodnie z zasadami sprawozdawczości EBC w zakresie statystyki pieniężnej i bankowej określonymi w rozporządzeniu EBC nr 2423/2001/WE⁴³) oraz szczegółowe harmonogramy działań podejmowanych przez instytucje kredytowe oraz banki centralne Cypru i Malty. Rozporządzenie zawiera także przepisy przejściowe odnoszące się do instytucji mających siedzibę w innych niż Cypr i Malta państwach członkowskich strefy euro.

³⁹ Rozporządzenie (WE) nr 1348/2007 z dnia 9 listopada 2007 r., (EBC/2007/11), Dz.U. L 300 z dnia 17.11.2007 r., str. 44-46.

⁴⁰ Art. 19.1. Statutu: „Z zastrzeżeniem artykułu 2, realizując cele polityki pieniężnej, EBC ma prawo żądać od instytucji kredytowych ustanowionych w Państwach Członkowskich utrzymywania obowiązkowych rezerw na rachunkach EBC i krajowych banków centralnych. Zasady dotyczące obliczania i określania wymaganych rezerw obowiązkowych mogą być ustalane przez Radę Prezesów. W przypadkach niestosowania się do powyższych wymagań EBC jest uprawniony pobierać odsetki karne oraz nakładać inne sankcje o porównywalnym skutku.”

⁴¹ Dz.U. L 318 z dnia 27.11.1998 r., str. 1, zmienione rozporządzeniem (WE) nr 134/2002, Dz.U. L 24 z dnia 26.1.2002 r., str. 1.

⁴² Dz.U. L 250 z dnia 2.10.2003 r., str. 10.

⁴³ Rozporządzenie (WE) nr 2423/2001 Europejskiego Banku Centralnego z dnia 22 listopada 2001 r. dotyczące skonsolidowanego bilansu sektora monetarnych instytucji finansowych (EBC/2001/13), Dz.U. L 333 z dnia 17.12.2001 r., str. 1., ostatnio zmienione rozporządzeniem (WE) nr 4/2007 (EBC/2006/20), Dz.U. L 2 z dnia 5.1.2007 r., str. 3.

➤ **Zalecenia EBC w sprawie zewnętrznych audytorów banków centralnych Cypru⁴⁴ i Malty⁴⁵**

W związku z przystąpieniem Cypru i Malty do strefy euro EBC, uwzględniając art. 27 ust. 1 Statutu⁴⁶ o kontroli rachunków, zalecił ustanowienie zewnętrznych niezależnych audytorów zarówno dla Centralnego Banku Cypru (CBC) - w odniesieniu do lat obrachunkowych 2008-2012, jak i dla Centralnego Banku Malty (CBM) - w odniesieniu do roku obrachunkowego 2008. Dla banku Cypru EBC zalecił ustanowienie PricewaterhouseCoopers Limited, jako niezależnego audytora zewnętrznego, a dla banku Malty PricewaterhouseCoopers oraz Ernest & Young jako łącznych niezależnych audytorów zewnętrznych.

➤ **Decyzja EBC zmieniająca decyzję w sprawie emisji banknotów euro⁴⁷**

Decyzja została wydana na podstawie art. 106 ust. 1 TWE⁴⁸ oraz art. 16 Statutu⁴⁹, zgodnie z którymi EBC ma wyłączne prawo do upoważnienia do emisji banknotów euro. Wydanie decyzji było konieczne w celu określenia „klucza przydziału banknotów”⁵⁰ mającego

⁴⁴ Zalecenie Europejskiego Banku Centralnego z dnia 15 listopada 2007 r. udzielane Radzie Unii Europejskiej w sprawie zewnętrznych audytorów Central Bank of Cyprus (EBC/2007/12), Dz. U. C 277 z dnia 20.11.2007 r., str. 1.

⁴⁵ Zalecenie Europejskiego Banku Centralnego z dnia 29 listopada 2007 r. udzielane Radzie Unii Europejskiej w sprawie zewnętrznych audytorów Bank Ċentrali ta' Malta/ Central Bank of Malta (EBC/2007/17) Dz. U. C 304 z dnia 15.12.2007 r., str. 1.

⁴⁶ Art. 27.1. Statutu: „Kontrola rachunków. Rachunki EBC i rachunki krajowych banków centralnych są kontrolowane przez niezależnych rewidentów z zewnątrz wyznaczonych na zalecenie Rady Prezesów i zatwierdzonych przez Radę. Rewidenci księgowi mają wszelkie pełnomocnictwa do badania wszystkich ksiąg i rachunków EBC i krajowych banków centralnych oraz do otrzymywania wszystkich informacji na temat ich operacji.”

⁴⁷ Decyzja Europejskiego Banku Centralnego z dnia 7 grudnia 2007 r. zmieniająca decyzję EBC/2001/15 z dnia 6 grudnia 2001 r. w sprawie emisji banknotów euro (EBC/2007/19), Dz. U. L 1 z dnia 4.01.2008 r., str.1-2.

⁴⁸ Art. 106 TWE: „1. EBC ma wyłączne prawo do upoważniania do emisji banknotów we Wspólnocie. Banknoty takie mogą emitować EBC i krajowe banki centralne. Banknoty emitowane przez EBC i krajowe banki centralne są jedynym legalnym środkiem płatniczym we Wspólnocie. 2. Państwa Członkowskie mogą emitować monety, z zastrzeżeniem zgody EBC co do wielkości emisji. Rada, stanowiąc zgodnie z procedurą określoną w artykule 252 i po konsultacji z EBC, może przyjąć środki w celu zharmonizowania nominałów i specyfikacji technicznych wszystkich monet przeznaczonych do obiegu, w zakresie, w jakim jest to niezbędne do zapewnienia należytego ich obiegu we Wspólnocie.”

⁴⁹ Art. 16. Statutu: „Banknoty. Zgodnie z artykułem 106 ustępem 1 niniejszego Traktatu Rada Prezesów ma wyłączne prawo do upoważnienia do emisji banknotów we Wspólnocie. Banknoty takie mogą emitować EBC i krajowe banki centralne. Banknoty emitowane przez EBC i krajowe banki centralne są jedynym legalnym środkiem płatniczym we Wspólnocie. EBC respektuje, w miarę możliwości, istniejące praktyki związane z emisją i projektowaniem banknotów.”

⁵⁰ „Klucz przydziału banknotów” oznacza wartości procentowe, które wynikają z uwzględnienia udziału EBC w całkowitej emisji banknotów euro i zastosowania klucza subskrybowanego kapitału (w zaokrągleniu do najbliższej wielokrotności 0,0005 punktu procentowego) do udziału krajowych banków centralnych państw członkowskich, które przyjęły jednolitą walutę, w takiej całkowitej emisji. (art. 1 lit. d) decyzji EBC/2001/15 z dnia 6 grudnia 2001 r.).

zastosowanie od momentu przyjęcia przez Cypr i Maltę wspólnej waluty, czyli od 1 stycznia 2008 r. Zgodnie z załącznikiem do decyzji, CBC przyznano 0,1650 proc., a CBM 0,0825 proc. w kluczu przydziału banknotów

➤ ***Decyzja EBC w sprawie wpłacenia przez banki centralne Cypru i Malty kapitału, przekazania aktywów rezerwy walutowej oraz wniesienia wkładu na poczet rezerw oraz zasobów Europejskiego Banku Centralnego***⁵¹

Podstawą prawną wydania decyzji jest Statut (art. 30 ust. 1, art. 30 ust. 3, art. 49 ust. 1 oraz art. 49 ust. 2 dotyczące transferu środków rezerw dewizowych do EBC przez narodowe banki centralne) oraz decyzje Rady 2007/503/WE i 2007/504/WE z dnia 10 lipca 2007 r. w sprawie przyjęcia jednej waluty przez, odpowiednio, Cypr i Maltę z dniem 1 stycznia 2008 r.

Decyzja zawiera postanowienia dotyczące wpłaty przez banki centralne Cypru i Malty subskrybowanego udziału w kapitale EBC oraz rezerwach walutowych. Określa kwotę i termin pozostającej do zapłacenia przez banki centralne Cypru i Malty części kapitału subskrybowanego EBC (art. 2)⁵². Z dniem 1 stycznia 2008 r. CBC został zobowiązany do wpłacenia 6.691.401,01 EUR, a CBM do wpłacenia kwoty 3.332.306,98 EUR. Zapłata miała zostać wykonana za pomocą przekazu w systemie TARGET/TARGET2⁵³ w dniu 2 stycznia 2008 r. (1 stycznia nie jest dniem roboczym) wraz z odsetkami za okres od 1 stycznia 2008 r. obliczonymi zgodnie z decyzją.

Decyzja określa termin i rodzaj dewiz (dolary amerykańskie i złoto), w których powinno nastąpić przekazanie aktywów rezerwy walutowej (art. 3). Podaje także ich równowartość wyrażoną w euro (kwota jest wyliczona na podstawie kursów wymiany pomiędzy euro a

⁵¹ Decyzja Europejskiego Banku Centralnego z dnia 31 grudnia 2007 r. w sprawie wpłacenia przez Central Bank of Cyprus i Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta kapitału, przekazania aktywów rezerwy walutowej oraz wniesienia wkładu na poczet rezerw oraz zasobów Europejskiego Banku Centralnego (EBC/2007/22), Dz. U. L 28 z dnia 1.02.2008 r., str. 36-39.

⁵² Przysługująca CBC i CBM waga w kapitale EBC wynosi odpowiednio 0,1249 proc. i 0,0622 proc., zgodnie z art. 2 decyzji EBC/2006/21 z dnia 15 grudnia 2006 r. dotyczącej procentowych udziałów krajowych banków centralnych w kluczu subskrypcji kapitału Europejskiego Banku Centralnego (Dz. U. L 24 z dnia 31.01.2007 r., str. 1-2).

⁵³ Transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym TARGET2 jest systemem rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym płatności realizowanych w euro, przy czym rozrachunek następuje w pieniądzu banku centralnego. System został stworzony i funkcjonuje w oparciu o SSP (ang. *Single Shared Platform* - pojedyncza platforma techniczna zwana jednolitą wspólną platformą), za pośrednictwem której na tych samych zasadach technicznych następuje składanie i przetwarzanie wszystkich zleceń płatniczych i otrzymywanie płatności. Z prawnego punktu widzenia system TARGET2 jest zorganizowany jako zbiór systemów płatności. System TARGET2 z dniem 19 listopada 2007 r. zastąpił poprzedni system TARGET.

dolarem amerykańskim ustalonych zgodnie z procedurą określoną w decyzji oraz na podstawie ceny złota wyrażonej w dolarach amerykańskich). Reguluje również kwestie techniczne związane z samym przekazaniem dewiz na rzecz EBC (m. in. daty rozrachunków - 2 stycznia 2008 r. dla pieniądza gotówkowego, wskazanie rachunków EBC).

Na podstawie art. 4 decyzji, EBC jest zobowiązany z dniem 1 stycznia 2008 r. do przyznania CBC i CBM wierzytelności równoważnych łącznej wartości wkładu każdego z banków do aktywów rezerwy walutowej. Decyzja określa także szczegółowe warunki oprocentowania wierzytelności.

Zgodnie z postanowieniami decyzji banki centralne Cypru i Malty zobowiązane są do przekazania wkładu na rzecz rezerw i zasobów EBC (art. 5). „Rezerwy EBC” oraz „zasoby równoważne rezerwom” obejmują m.in. ogólny fundusz rezerwowy EBC, kwoty na rachunkach rewaluacyjnych, jak również zasoby na poczet ryzyka kursu wymiany, ryzyka stóp procentowych oraz ryzyka ceny złota (art. 5 ust. 3). Decyzja określa harmonogram przekazania przez banki centralne Cypru i Malty wkładu na poczet rezerw EBC oraz zasobów równoważnych rezerwom, jak również na poczet kwoty, która ma zostać dodana do rezerw i zasobów w związku z saldem rachunku zysków i strat na dzień 31 grudnia 2007 r. Kwota podlegająca przekazaniu przez każdy z banków zostaje obliczona przez EBC w pierwszym dniu roboczym po przyjęciu przez Radę Prezesów EBC rocznego sprawozdania finansowego EBC za rok 2007. Banki Cypru i Malty są zobowiązane do przekazania należności do EBC następnego dnia roboczego w systemie TARGET/TARGET2. Każdy bank zobowiązany jest do wykonania dwóch odrębnych przekazów: należnej kwoty i odsetek naliczonych za okres od 1 stycznia 2008 r. do daty przekazu.

➤ ***Porozumienia pomiędzy EBC a bankami centralnymi Cypru⁵⁴ i Malty⁵⁵ w sprawie wierzytelności przyznawanych na rzecz tych banków przez EBC***

W oparciu o omówioną powyżej decyzję EBC/2007/22 z dnia 31 grudnia 2007 r. i Statut (art. 30 ust. 3 i art. 49 ust. 1), banki centralne Cypru i Malty podpisały z EBC

⁵⁴ Porozumienie z 31 grudnia 2007 r. zawarte pomiędzy Europejskim Bankiem Centralnym a Central Bank of Cyprus w sprawie wierzytelności przyznawanej na rzecz Central Bank of Cyprus przez Europejski Bank Centralny zgodnie z art. 30 ust. 3 Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego (2008/C 29/04), Dz. U. C 29 z dnia 1.02.2008 r., str. 4-5.

⁵⁵ Porozumienie z 31 grudnia 2007 r. zawarte pomiędzy Europejskim Bankiem Centralnym a Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta w sprawie wierzytelności przyznawanej na rzecz Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta przez Europejski Bank Centralny zgodnie z art. 30 ust. 3 Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego (2008/C 29/05), Dz. U. C 29 z dnia 1.02.2008 r., str. 6-7.

porozumienia dotyczące przyznawanych im przez EBC wierzytelności wyrażonych w euro w związku z obowiązkiem przekazania rezerw walutowych przez te banki na rzecz EBC z dniem 1 stycznia 2008 r. Wierzytelności są równoważne całkowitym kwotom aktywów rezerw walutowych wyrażonych w euro wnoszonych przez CBC i CBM i wynoszą: dla CBC 71.950.548,51 EUR, a dla CBM 35.831.257,94 EUR. Wierzytelności te nie podlegają umorzeniu.

Porozumienia mają charakter techniczny i określają sposoby przyznawania wierzytelności na rzecz banków centralnych Cypru i Malty w tym metody obliczania należnego oprocentowania.

➤ ***Porozumienie zmieniające porozumienie pomiędzy EBC a krajowymi bankami centralnymi państw członkowskich spoza strefy euro określające procedury operacyjne mechanizmu kursów walutowych w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej***⁵⁶

W związku z uczestnictwem Cypru i Malty jako państw członkowskich z derogacją w ERM II (od dnia 2 maja 2005 r.), CBC i CBM zostały stronami porozumienia z dnia 16 marca 2006 r. pomiędzy EBC a krajowymi bankami centralnymi państw członkowskich spoza strefy euro⁵⁷. Porozumienie banków centralnych ERM II określa procedury operacyjne mechanizmu kursów walutowych w trzecim etapie UGW. W związku ze zniesieniem derogacji dla Cypru i Malty z dniem 1 stycznia 2008 r., banki centralne Cypru i Malty przestały być stronami porozumienia.

3. Przepisy prawa krajowego dotyczące przystąpienia Cypru i Malty do strefy euro

Wprowadzenie euro na Cyprze i Malcie oraz integracja banków centralnych tych państw z Eurosystemem wymagały przeprowadzenia istotnych zmian na poziomie prawa krajowego. Zmiany te podyktowane były kilkoma względami legislacyjnymi. Po pierwsze, dla zapewnienia pewności i jasności prawnej uchwalono nowe akty prawa krajowego (na Cyprze m.in. *Prawo regulujące sprawy związane z przyjęciem euro i sprawną wymianą waluty z*

⁵⁶ Porozumienie z dnia 14 grudnia 2007 r. pomiędzy Europejskim Bankiem Centralnym a krajowymi bankami centralnymi państw członkowskich spoza strefy euro zmieniające porozumienie z dnia 16 marca 2006 r. pomiędzy Europejskim Bankiem Centralnym a krajowymi bankami centralnymi państw członkowskich spoza strefy euro określające procedury operacyjne mechanizmu kursów walutowych w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, Dz. U. C 319 z dnia 29.12.2007 r., str. 7-9.

⁵⁷ Porozumienie zmienione porozumieniem z dnia 21 grudnia 2006 r.

funta cypryjskiego na euro a na Malcie m.in. *Ustawę o wprowadzeniu euro* wraz aktami wykonawczymi w formie rozporządzeń). Po drugie, władze legislacyjne Cypru i Malty uchwaliły nowelizację szeregu aktów prawnych dla zapewnienia spójności prawnej na płaszczyźnie prawa wspólnotowego⁵⁸. Uchwalono zmiany do ustaw o bankach centralnych (*Ustawa o Centralnym Banku Cypru* i *Ustawa o Centralnym Banku Malty*) oraz akty prawne w celu dostosowania innych krajowych przepisów⁵⁹ w związku z wprowadzeniem na Cyprze i Malcie euro, m.in. prawa podatkowego, prawa walutowego, prawa handlowego, prawa autorskiego i praw pokrewnych, prawa o zamówieniach publicznych, prawa o wykroczeniach, prawa o zabezpieczeniach, prawa o ubezpieczeniach społecznych, itp.⁶⁰

Po trzecie zostały uchwalone akty wykonawcze, w celu uregulowania kwestii technicznych, koniecznych do podjęcia w kraju w związku z procesem wymiany walut (m.in. wytyczne maltańskiego Krajowego Komitetu ds. Wymiany Waluty). Poniżej omówione zostały najważniejsze regulacje prawa cypryjskiego i maltańskiego w przedmiotowym zakresie.

3.1. Przepisy prawa krajowego: Cypr

➤ *Ustawa regulująca sprawy związane z przyjęciem euro i sprawą wymianą waluty z funta cypryjskiego na euro*⁶¹

Cypr wprowadził ustawę poświęconą w całości wymianie waluty krajowej na euro, mającą na celu uregulowanie i ułatwienie tego procesu. Uchwalenie ustawy sprzyja także zachowaniu jasności i przejrzystości przyjmowania euro.

⁵⁸ Analizując przebieg cypryjskiego procesu dostosowania wewnętrznych instytucji państwa w ramach procesu integracji z UE należy wziąć pod uwagę czynnik polityczny, polegający na chęci spełnienia oczekiwań instytucji europejskich. Taka postawa była charakterystyczna dla niektórych krajów wstępujących do Unii i wynikała zarówno z efektu psychologicznego, oczekiwań elektoratu pod adresem własnego rządu, zabiegów politycznych UE i państw członkowskich, a także z gotowości poświęcenia mniej istotnych spraw w celu osiągnięcia celów strategicznych.

⁵⁹ Z powodu braku dostępu do regulacji w języku angielskim, w analizie zostały one pominięte.

⁶⁰ Z datą przyjęcia euro przez Cypr zbiegło się dostosowanie tutejszego prawa krajowego dotyczącego zwalczania prania brudnych pieniędzy do prawa UE. Z dniem 1 stycznia 2008 r. weszła w życie ustawa o zapobieganiu i zwalczaniu prania brudnych pieniędzy (ang. *Prevention and Suppression of Money Laundering Activities Law of 2007* (Law 188(I)2007)). Ustawa miała na celu zharmonizowanie prawa krajowego z dyrektywą w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r., nr 2005/60/WE).

⁶¹ Ang.: *Law regulating matters relating to the adoption of the Euro and the smooth changeover from the pound to the Euro* (publ. Official Gazette App. I(I), L.33(I)/2007, N.4117, 15.03.2007) zmienione przez: *Amending Law of the Adoption of the Euro Law of 2007*(publ. Official Gazette App. I(I) L. 77(I)/2007, N. 4130, 29.6.2007).

Ustawa określa zasady wymiany kwot pieniężnych z waluty krajowej na euro (jako kurs wymiany przyjęto sześciocyfrową liczbę) oraz zasady ich zaokrąglania, które jest wymagane w związku z wymianą (art.5). Wprowadzone rozwiązania są zgodne z rozporządzeniem Rady 1103/97/WE z 17 czerwca 1997 r. w sprawie niektórych przepisów dotyczących wprowadzenia euro⁶². Ustawa wprowadza także miesięczny okres podwójnego obiegu waluty cypryjskiej i euro (art. 4), co nie narusza postanowień rozporządzenia Rady 974/98/WE w sprawie wprowadzenia euro.

W celu zapewnienia porównywalności cen w walucie krajowej i euro oraz zapobiegania nieuzasadnionym podwyżkom cen, które mogłyby zaistnieć w związku z wymianą waluty, wprowadzono obowiązek okresowego podwójnego podawania cen – w funtach cypryjskich i w euro (art. 7). Uregulowano także sposób jego realizacji, np. wprowadzono wymóg podawania cen w sposób jasny, czytelny i łatwy do identyfikowania oraz obowiązek wskazywania kursu wymiany do sześciu miejsc po przecinku w widoczny sposób. Równocześnie wyszczególniono szereg wyjątków, przykładowo nie muszą być podawane podwójnie ceny biletów autobusowych i biletów wystawianych w systemach elektronicznych, ceny wyświetlane na monitorach cyfrowych, ceny w automatycznych maszynach sprzedających, ceny generowane przez niektóre maszyny pocztowe. Z obowiązku podwójnego podawania cen zwolnieni zostali też sprzedawcy i usługodawcy detaliczni wypisujący ceny ręcznie – do momentu wprowadzenia euro mieli obowiązek podawania cen jedynie w funtach, a po 1 stycznia 2008 r. – tylko w euro.

Szczegółowo uregulowana została kwestia wymiany banknotów i monet funtów cypryjskich na euro (art. 10). Banknoty można wymieniać w banku centralnym bez żadnych opłat przez 10 lat od daty przyjęcia euro, monety przez 2 lata (odrębnie ustalono zasady wymiany i deponowania funtów cypryjskich po dacie przyjęcia euro w bankach i instytucjach kredytowych w formie spółdzielni, ang. *cooperative credit societies*).

Ustawa określa także szereg innych spraw: ustala parametry wartości referencyjnych stóp procentowych; podaje zasady przeliczania kar pieniężnych, a także kwot pieniężnych określonych w funtach cypryjskich w aktach i dokumentach sądowych; reguluje kwestie dotyczące akceptowania stempli i znaczków pocztowych w związku z przyjęciem euro; ustala sposób przeliczania sald rachunków w bankach i spółdzielczych instytucjach kredytowych; określa ważność czeków oznaczonych w funtach cypryjskich; wskazuje zasady przeliczania długu publicznego, a także długu sektora prywatnych przedsiębiorstw; wprowadza zasady

⁶² Dz.U. L 162 z dnia 19.6.1997 r., str. 1-3.

przeliczania kapitału udziałowego w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością i spółdzielniach.

W celu ochrony konsumentów wprowadzono obowiązek powołania przez Radę Ministrów obserwatoriów euro (ang. „*Euro-Observatories*”) monitorujących proces wprowadzania euro w każdym dystrykcie, a także określono ich uprawnienia (art. 17).

Rada Ministrów ma prawo wydawania rozporządzeń w celu uregulowania spraw związanych z przedmiotową ustawą, a minister finansów może wydawać akty wykonawcze do ustawy. Prezes banku centralnego i komisarz ds. nadzoru i rozwoju spółdzielni (ang. *Commissioner of the Authority for the Supervision and Development of Cooperative Societies*) mogą wydawać zarządzenia dla, odpowiednio, banków i spółdzielczych instytucji kredytowych. Za naruszenie ustawy przewidziane zostały kary administracyjne.

➤ *Ustawa o Centralnym Banku Cypru*⁶³

Dla zagwarantowania pełnej niezależności banku centralnego oraz jego pełnej integracji prawnej z Eurosystemem dostosowano ustawę o CBC do wymagań TWE i Statutu w tym zakresie.

W celu zapewnienia pełnej integracji CBC z Eurosystemem uzgodniono statutowe cele banku z celami Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC)⁶⁴, w wyniku czego ustawa stanowi, że podstawowym celem działalności CBC jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Dodatkowo ustawa zobowiązuje CBC do wspierania ogólnej polityki ekonomicznej kraju również w celu wypełnienia obowiązków banku centralnego wynikających z art. 105 ust.1 TWE (art. 5).

Cypr dostosował także w pełni prawo krajowe w zakresie niezależności banku centralnego⁶⁵. Wzmocniono przepisy o niezależności personalnej członków Zarządu⁶⁶ (poza Prezesem i

⁶³ Ang.: *Law on the Central Bank of Cyprus of 2002* zmienione przez: *Central Bank of Cyprus Law of 2007*. Podstawę prawną funkcjonowania CBC stanowią też art. 118 - 121 cypryjskiej konstytucji (ang. *Constitution of the Republic of Cyprus of 16 August 1960*, z późn. zm., w szczególności: *Law on the fourth amendment of the Constitution of 2002*).

⁶⁴ Art. 2 Statutu: „Cele. Zgodnie z artykułem 105 ustępem 1 niniejszego Traktatu, głównym celem ESBC jest utrzymywanie stabilności cen. Bez uszczerbku dla celu stabilności cen, ESBC wspiera ogólne polityki gospodarcze we Wspólnocie, mając na względzie przyczynianie się do osiągnięcia celów Wspólnoty przedstawionych w artykule 2 niniejszego Traktatu. ESBC działa w poszanowaniu zasady otwartej gospodarki rynkowej z wolną konkurencją, sprzyjając efektywnej alokacji zasobów oraz zgodnie z zasadami określonymi w artykule 4 niniejszego Traktatu.”

⁶⁵ Pojęcie niezależności banku centralnego obejmuje różne rodzaje niezależności: funkcjonalną, instytucjonalną, personalną i finansową.

Zastępcą Prezesa): w przypadku uzupełnienia składu Zarządu w miejsce opróżnione w trakcie trwania kadencji pozostałych członków Zarządu, nowo powołany członek sprawuje swoją pięcioletnią kadencję niezależnie od pozostałego terminu kadencji swojego poprzednika (art. 13(3)). Wzmocniono także przepisy gwarantujące niezależność instytucjonalną banku, m.in. przez zakaz naruszania przepisów TWE i Statutu przy okazji realizacji obowiązku przedstawiania przez Prezesa CBC sprawozdania z działalności banku Prezydentowi i Parlamentowi Cypru (art. 55(1))⁶⁷.

Ustawa wprowadza także przepisy mające na celu przestrzeganie zakazu finansowania ze środków banku centralnego, w których przywołuje nawet bezpośrednio art. 101 TWE⁶⁸ i art. 21 Statutu (art. 49(1)).

Szereg przepisów zmieniono także w celu umożliwienia bankowi centralnemu realizacji zadań związanych z jego uczestnictwem w Eurosystemie. Dostosowano m.in. przepisy dotyczące polityki pieniężnej⁶⁹ (art. 6(2), art. 10, art. 11), instrumentów polityki pieniężnej, operacji wymiany walutowej (art. 6(2)b), emisji banknotów i monet (art. 29 przywołuje art. 106 TWE; art. 30, art. 31 (2)). Uregulowano wynikający z art. 27 Statutu obowiązek powoływania niezależnych audytorów począwszy od roku, w którym Cypr przyjmuje euro (art. 60(1)). Wprowadzono także zmiany do przepisów o sprawozdawczości finansowej, obligując CBC do stosowania zasad rachunkowości stosowanych przez banki centralne ESBC. Zmienione zostały przepisy dotyczące polityki kursowej - w szczególności wyłączono prowadzenie polityki kursowej z listy zadań CBC. Poza tym do Statutu dostosowano przepisy o prawie uczestnictwa CBC w międzynarodowych instytucjach walutowych.

EBC w raporcie o konwergencji z 2007 r.⁷⁰ jak również KE w raporcie o konwergencji w 2007 r.⁷¹ uznały, że statut CBC po ostatnich zmianach ustawy o banku centralnym Cypru jest zgodny z wymogami TWE⁷² i Statutu.

⁶⁶ Zgodnie z ustawą CBC posiada osobowość prawną, a jego organami decyzyjnymi od momentu wprowadzenia euro są Zarząd (ang. *Bord of Directors*), Prezes i Zastępca Prezesa. Prezes CBC zasiada z urzędu w Radzie Ogólnej EBC i w Radzie Prezesów EBC.

⁶⁷ Niezależność instytucjonalna banku centralnego została także zagwarantowana zmianą prawa o zamówieniach publicznych.

⁶⁸ Art. 101 ust. 1 TWE: „Zakazane jest udzielanie przez EBC lub banki centralne Państw Członkowskich, zwane dalej „krajowymi bankami centralnymi”, pożyczek na pokrycie deficytu lub jakichkolwiek innych kredytów instytucjom lub organom Wspólnoty, rządowi centralnym, władzom regionalnym, lokalnym lub innym władzom publicznym, innym instytucjom lub przedsiębiorstwom publicznym Państw Członkowskich, jak również nabywanie bezpośrednio od nich przez EBC lub krajowe banki centralne ich papierów dłużnych.”

⁶⁹ W zakresie polityki monetarnej CBC, jako członek ESBC, ma obowiązek działania zgodnie z wytycznymi i instrukcjami EBC.

⁷⁰ *Convergence Report, May 2007, European Central Bank.*

3.2. Przepisy prawa krajowego: Malta

➤ *Ustawa o Centralnym Banku Malty*

W celu dostosowania banku centralnego do strefy euro, *ustawa o Centralnym Banku Malty* była dwukrotnie zmieniana w 2006 r., a ostatecznie wszystkie niezgodności z przepisami pierwotnego prawa wspólnotowego (tj. TWE oraz Statutu) zostały wyeliminowane *ustawą zmieniającą ustawę o Centralnym Banku Malty z dnia 28 lutego 2007 r.* Ustawa nowelizująca, która weszła w życie w dniu wprowadzenia euro na Malcie, uchyliła i zmieniła część przepisów, aby CBC mógł wykonywać zadania związane z uczestnictwem w strefie euro. Jego członkostwo w ESBC i wynikające z tego zadania, o których mowa w TWE i Statucie, zostały wyrażone *expressis verbis* w ustawie. W związku z uczestnictwem w strefie euro, dodano CBM nowe zadania, tj.: (i) realizacja wspólnej polityki pieniężnej, (ii) przechowywanie (obok dotychczasowego „zarządzania”) rezerw dewizowych, (iii) zapewnianie w obiegu banknotów euro oraz w imieniu rządu - monet euro. W celu wzmocnienia niezależności instytucjonalnej, wprowadzony został przepis zabraniający CBM i jego kierownictwu przyjmowania instrukcji od rządu czy jakiegokolwiek innego organu przy wykonywaniu swoich zadań.

W związku z przekazaniem kompetencji stanowienia polityki pieniężnej z poziomu krajowego na poziom wspólnotowy, wprowadzono szczegółowe regulacje odnoszące się do wdrażania polityki monetarnej ESBC (w tym zadań, operacji i instrumentów pieniężnych przysługujących CBM) oraz zarządzania rezerwami dewizowymi, które nie zostały przekazane w poczet rezerw ESBC.

Przeprowadzona również została zmiana w organizacji CBM, polegająca na zlikwidowaniu organu odpowiedzialnego za kształtowanie polityki pieniężnej (ang. *Advisory Council*). Stworzono jednak możliwość powołania komitetu o charakterze doradczym (ang. *Monetary Policy Advisory Committee*), składającego się z prezesa CBM oraz zewnętrznych ekspertów, posiadających wiedzę lub doświadczenie przydatne dla działań komitetu.

⁷¹ *Convergence Report 2007 on Cyprus – Technical Annex, A Commission services working paper, SEC(2007) 623.*

⁷² Art. 109 TWE: „Każde Państwo Członkowskie zapewnia, najpóźniej z datą ustanowienia ESBC, zgodność swojego ustawodawstwa krajowego, w tym statutu krajowego banku centralnego, z niniejszym Traktatem i Statutem ESBC.”

Dodatkowa zmiana organizacyjna polega na możliwości powołania przez Zarząd komitetu ds. audytu (ang. *Audit Committee*), wspomagającego proces kontroli wewnętrznej i zewnętrznej, system zarządzania ryzykiem i proces sprawozdawczości finansowej.

W sferze współpracy CBM na forum międzynarodowym, przepisy nowelizowanej ustawy uzależniają jego uczestnictwo w międzynarodowych instytucjach walutowych od zgody EBC.

Kolejna zmiana dotyczyła kwestii emisji pieniądza. Przepisy odnoszące się do krajowej waluty zostały uchylone i w ich miejsce wprowadzono regulacje dotyczące banknotów i monet euro (m.in. prawa do zatwierdzania - za zgodą EBC - emisji banknotów oraz liczby monet, przeciwdziałaniu fałszerstwom, reprodukcji). Ustawa wprowadziła również nowy rozdział zawierający przepisy przejściowe dotyczące liry maltańskiej (m.in. regulujące 10-letni okres wymiany banknotów i 2-letni okres wymiany monet).⁷³

Zasadniczo zmiany w *ustawie o Centralnym Banku Malty* były wprowadzane zgodnie ze wskazaniami zawartymi w Raplocie o Konwergencji EBC z 2004 r.⁷⁴ oraz w opiniach EBC do kolejnych projektów nowelizujących wyżej wymienioną ustawę⁷⁵. Zaproponowane zmiany odnosiły się do zadań banku, kwestii finansowych i audytu, zbierania danych statystycznych, przestrzegania zakazu finansowania ze środków banku centralnego, współpracy z instytucjami kredytowymi, systemów clearingowych i płatniczych oraz reprodukcji banknotów euro. W wyniku przeprowadzonych prac legislacyjnych KE oraz EBC stwierdziły w raportach o konwergencji z maja 2007 r., że *ustawa o Centralnym Banku Malty* jest zgodna z wymogami TWE oraz Statutu.

➤ *Ustawa o wprowadzeniu euro*⁷⁶

Ustawa weszła w życie 19 lipca 2006 r. Głównym jej założeniem było ustanowienie ram prawnych potrzebnych do wprowadzeniem euro, jako jednostki monetarnej na terenie Malty. Ustawa była podstawą prawną uchwalenia następujących aktów wykonawczych:

- *The Euro Adoption (Dual Display and Euro Pricing) Regulations, 2007;*
- *Smoothing of Monetary Amounts Regulations, 2007;*
- *The Cash Changeover Regulations, 2007.*

⁷³ Por. część III.

⁷⁴ *Convergence Report, 2004, European Central Bank*

⁷⁵ Szerzej nt opinii EBC: pkt. 4.

⁷⁶ ang. *The Euro Adoption Act.*

Wyżej wymienione regulacje, wydane w formie wspólnych rozporządzeń premiera i ministra finansów, miały za zadanie transponować przepisy prawa wspólnotowego oraz wskazówki ustanowione przez Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty (ang. *National Euro Changeover Committee, NECC*). W tym zakresie ustawa określiła szczegółowo rodzaj działań ministra finansów, polegających na tworzeniu aktów niższego rzędu oraz wprowadzeniu stosownych zmian w regulacjach prawnych, które zawierały odniesienie do waluty krajowej.

➤ ***Rozporządzenie: The Euro Adoption (Dual Display and Euro Pricing) Regulations, 2007***⁷⁷

Głównym założeniem rozporządzenia było uregulowanie kwestii związanych z podwójnym podawaniem cen towarów i usług oferowanych konsumentom oraz zapewnienie stosowania tzw. dobrych praktyk i ułatwienie wymiany pieniądza krajowego na euro.

W tym zakresie rozporządzenie określiło działania przewidziane na obowiązkowy i fakultatywny okres podwójnego podawania cen, np. czytelne podawanie cen, stosowanie zaokrągleń cen i konwersji. Regulacja zawiera jednak wyjątki od zasad stosowanych w okresie podwójnego podawania cen. Odnoszą się one m.in. do paragonów otrzymywanych z kas fiskalnych; specyficznego sprzętu elektronicznego i mechanicznego, dla których koszt wyposażenia w czytniki podające podwójne ceny byłby niewspółmiernie wysoki do otrzymanych korzyści; interaktywnych urządzeń podających kwoty do zapłaty; reklam telewizyjnych, których krótki czas emisji nie pozwala na podawanie podwójnych cen.

Przepisy określiły też definicje konwersji i zaokrągleń oraz zasady przy określaniu cen (np. kurs przeliczeniowy wyrażony jest jako sześciocyfrowa cyfra; kwota wymiany zaokrąglona jest do najbliższego centa).

Rozporządzenie zawiera także przepisy regulujące systemem ostrzeżeń i ewentualnego nakładania grzywien w przypadku uporczywego łamania przepisów regulacji, odnoszących się do wprowadzenia euro na Malcie. W tym celu, na mocy rozporządzenia, powołano obserwatorium euro (ang. *Euro Observatory*), które działało w ramach Ministerstwa Finansów. Do jego zadań należało m.in. (i) czuwanie nad zachowaniem procedur administracyjnych przy podawaniu cen, (ii) podejmowanie działań w celu zapewnienia zgodności przepisów rozporządzenia z innymi regulacjami przewidzianymi w tym zakresie, (iii) organizowanie szkoleń itp.

⁷⁷ Publikacja: L.N.4 /2007.

Na mocy rozporządzenia przyjęte zostało Porozumienie dotyczące Uczciwej Wyceny Cen Detalicznych (ang. *Fair-pricing Agreements In Retailing*, FAIR). Celem ustanowienia FAIR było stworzenie wielopłaszczyznowych działań, polegających m.in. na:

- prowadzeniu przygotowań do właściwej wymiany walut (włącznie z ofertą szkoleń specjalistycznych),
- dobrowolnym zobowiązaniu się osób zainteresowanych (przede wszystkim kupców) do stosowania kodeksu postępowania regulującego zagadnienia podwójnego podawania cen towarów i usług oraz uczciwej ich wyceny,
- przyznawaniu specjalnych certyfikatów dla kupców stosujących zasady ww. kodeksu.

Oprócz zagadnień horyzontalnych, związanych z wprowadzeniem euro na Malcie, w rozporządzeniu zawarte są także przepisy odnoszące się szczegółowo do wybranych towarów (m.in. sprzedaży benzyny na stacjach paliw, sprzedaży katalogowej) i usług (m.in.: bankowych, finansowych, ubezpieczeniowych, pocztowych, gier losowych, transportowych – w tym przewóz taksówkami).

➤ ***Rozporządzenie: Smoothing of Monetary Amounts Regulations, 2007***⁷⁸

Rozporządzenie miało na celu uregulowanie kwestii związanych z przeliczaniem wartości i kwot pieniężnych towarów i usług oferowanych konsumentom aby zapewnić stosowanie tzw. dobrych praktyk i tym samym ułatwienie sprawnej wymiany pieniądza krajowego na euro. Przyjęte działania miały zagwarantować korzystne dla klientów zaokrąglenie w dół kwot pieniężnych, przeliczanych na zasadach ustalonych przepisami omawianego rozporządzenia, stanowiąc uzupełnienie rozporządzenia *The Euro Adoption (Dual Display and Euro Pricing) Regulations, 2007*.

Szczegółowo uregulowane zostały sytuacje dokonywania zaokrąglenia kwoty wyrażonej w euro oraz wyjątki od zasad przyjętych przedmiotowym rozporządzeniem. W przypadku naruszenia lub niestosowania przepisów rozporządzenia, regulacja nakazuje traktowanie tego rodzaju działań jako wykroczenie administracyjne, przewidując stosowne grzywny.

⁷⁸ Publikacja: L.N. 369/2007

➤ ***Rozporządzenie: Cash Changeover Regulations, 2007***⁷⁹

Głównym założeniem rozporządzenia było uchwalenie przepisów regulujących proces wymiany liry maltańskiej na euro oraz usług świadczonych przez instytucje kredytowe w tym okresie.

Rozporządzenie wprowadziło okres podwójnego obiegu liry maltańskiej i euro, który trwał od 1 do 31 stycznia 2008 r. W tym czasie prawnym środkiem płatniczym na Malcie była zarówno lira maltańska, jak i euro, aczkolwiek przepisy zalecały wypłatę reszty w euro. W celu zagwarantowania pewności i jasności przepisów, regulacja obejmuje także zasadę ciągłości umów i innych instrumentów prawnych zawierających kwoty wyrażone w lirach maltańskich. W rozporządzeniu przewidziano, że odniesienia do lir maltańskich zawarte w instrumentach prawnych, będących w mocy pod koniec okresu podwójnego obiegu walut, będą odczytywane jak odniesienia do euro, przy zastosowaniu kursu przeliczeniowego.

W odniesieniu do instytucji kredytowych, uregulowane zostały ich działania w pierwszych dniach po wprowadzeniu euro na Malcie, m.in. dokonywanie przez pierwsze 3 miesiące bezpłatnej wymiany waluty krajowej na euro.

➤ ***Akty wykonawcze niższego rzędu***

Oprócz ww. regulacji, wydano również akty wykonawcze niższego rzędu, które zasadniczo miały na celu uregulować kwestie techniczne, konieczne do podjęcia w związku z procesem wymiany walut. W formie wytycznych Krajowego Komitetu ds. Wymiany Waluty uchwalono m.in. wytyczne dotyczące:

- statutowych dochodów i deklaracji finansowych,
- używania liry maltańskiej do denominacji dokumentów wartościowych i znaczków,
- przeliczania wcześniejszych danych związanych z procesem wymiany na euro,
- konwersji kapitału akcyjnego spółek z liry maltańskiej na euro,
- używania terminu „euro” w języku maltańskim,
- fakultatywnego podawania cen w euro,
- przeliczania i zaokrąglania kwot w lirach maltańskich zamienianych na euro,
- wprowadzenia specyficznych poprawek legislacyjnych i procesu zaokrąglania mającego zastosowanie w sektorze publicznym w związku z wprowadzeniem euro.

⁷⁹ Publikacja: L.N. 441/2007

4. *Opinie EBC do projektów wspólnotowych i krajowych aktów prawnych dotyczących przystąpienia Cypru i Malty do strefy euro*

Przy omawianiu regulacji prawnych, uchwalonych w związku z przystąpieniem Cypru i Malty do strefy euro, na specjalną uwagę zasługują także opinie EBC, wydane w związku z procesem konsultacji projektów wspólnotowych i krajowych aktów prawnych, leżących w jego kompetencjach (m.in. odnoszących się do funkcjonowania krajowych banków centralnych, działalności emisyjnej, środków płatniczych). Wprawdzie opinie EBC nie mają mocy obowiązującej - i dlatego zaliczane są do quasi aktów prawnych - jednak z racji, że zawierają wskazówki co do wykładni prawa wspólnotowego lub na temat treści opiniowanej regulacji, niektóre z nich zasługują na uwagę przy analizie przepisów uchwalonych w związku z wprowadzeniem na Cyprze i Malcie waluty euro.

4.1. *Opinie EBC: Cypr*

➤ *Opinie EBC dotyczące projektu ustawy zmieniającej ustawę o Banku Centralnym Cypru z 2002 i 2003 r.*⁸⁰

EBC wydał trzy opinie w sprawie projektu ustawy o banku centralnym Cypru. Wyrażając ogólną pozytywną ocenę nowelizacji, EBC w każdej z opinii zawarł równocześnie szereg szczegółowych uwag. Dotyczą one m.in. przepisów odnoszących się do rezerw minimalnych instytucji kredytowych w formie spółdzielni, zakazu finansowania, audytu.

W opinii z dnia 27 stycznia 2006 r. (CON/2006/4) EBC pozytywnie ocenił nową definicję instytucji kredytowej, obejmującą instytucje kredytowe w formie spółdzielni, banki i instytucje pieniądza elektronicznego (ang. *electronic money institutions*).

Zdaniem EBC, w celu wykluczenia naruszeń zakazu finansowania przez bank centralny, regulacja zezwalająca bankowi centralnemu na udzielanie pomocy finansowej bankom powinna być rozumiana jedynie jako możliwość udzielenia awaryjnego wsparcia

⁸⁰1. *Opinion of the European Central Bank of 27 January 2006 at the request of the Central Bank of Cyprus on a draft law amending the Central Bank of Cyprus Laws of 2002 and 2003 (CON/2006/4),*

2. *Opinion of the European Central Bank of 28 June 2006 at the request of the Cypriot Ministry of Finance on a draft provision amending the draft law amending the Central Bank of Cyprus Laws of 2002 and 2003 (CON/2006/33),*

3. *Opinion of the European Central Bank of 26 October 2006 at the request of the Cypriot Ministry of Finance on a draft provision amending the draft law amending the Central Bank of Cyprus Laws of 2002 and 2003 (CON/2006/50).*

płynnościowego (ang. *liquidity assistance*) i powinna dodatkowo wyraźnie stwierdzać, że pomoc taka jest przyznawana bez uszczerbku dla postanowień TWE (art. 101). Także przepisy dotyczące zakazu udzielania kredytów rządowi państwa powinny powoływać się bezpośrednio na przepis TWE.

W opinii z dnia 26 października 2006 r. (CON/2006/50) EBC pozytywnie skomentował projekt przepisów regulujących wyznaczenie niezależnych audytorów CBC. Przychylnie ocenił także przepisy dotyczące kontroli państwowej CBC, zaznaczając, że projekt uwzględnia poprzednie opinie EBC (CON/2006/4, CON/2006/33), z których wynikają poniższe wnioski.

Urząd Kontroli (ang. *Auditor Office*) nie może być powołany do przeprowadzenia kontroli rachunków CBC jako niezależny rewident w myśl art. 27.1 Statutu. Nie traci on jednak - wraz z przyjęciem euro - prawa pełnienia względem CBC funkcji kontrolnych, które nie naruszają art. 27 Statutu oraz niezależności banku centralnego.

W przypadku, kiedy operacje banku centralnego zostały poddane sprawdzeniu państwowego urzędu kontroli lub podobnego organu odpowiedzialnego za kontrolę wykorzystania środków publicznych, kontrola powinna być przeprowadzona bez uszczerbku dla działalności biegłego rewidenta, zgodnie z art. 27.1 Statutu, a jej zakres powinien być jasno określony w ramach prawnych. Zgodnie z opinią EBC kontrola państwowa powinna być apolityczna, niezależna i profesjonalna.

➤ ***Opinia EBC na wniosek Ministerstwa Finansów Cypru dotycząca projektu prawa regulującego przyjęcie euro i wymianę waluty (CON/2007/1)***⁸¹

EBC zaaprobował projekt ustawy, której celem jest kompleksowe dostosowanie prawa cypryjskiego z myślą o wdrożeniu krajowego planu wprowadzania waluty w celu wymiany funta cypryjskiego na euro i usprawnienia tego procesu. W opinii EBC zgłosił jednak zastrzeżenia.

Po pierwsze EBC zwrócił uwagę, że należy unikać dosłownego przytaczania zapisów rozporządzeń wspólnotowych w regulacji krajowej (w tym wypadku zapisów rozporządzenia 1103/97/WE w sprawie niektórych przepisów dotyczących wprowadzenia euro i

⁸¹ *Opinion of the European Central Bank of 15 January 2007 at the request of the Cypriot Ministry of Finance on a draft law regulating the adoption of the euro and the currency changeover (CON/2007/1)*

rozporządzenia 974/98/WE w sprawie wprowadzenia euro), ponieważ obowiązują one państwa członkowskie bezpośrednio.

W odniesieniu do zapisu dotyczącego sześciomiesięcznego okresu przyjmowania depozytów w funtach cypryjskich oraz wymiany banknotów i monet w funtach cypryjskich na euro, obowiązującego banki i instytucje kredytowe w formie spółdzielni, EBC uznał, że bieg tego terminu rozpoczyna się w dniu wprowadzenia euro do obiegu gotówkowego (ang. *cash changover date*), a nie w dniu przyjęcia euro (w przypadku Cypru daty te się pokrywają).

Ponadto EBC zaproponował wprowadzenie w ustawie definicji pojęcia „data przyjęcia euro”, oznaczającego jednocześnie datę uchylenia derogacji i datę, w której banknoty i monety euro stają się prawnym środkiem płatniczym na Cyprze.

W odniesieniu do scenariusza wprowadzenia euro, EBC zwrócił uwagę na konieczność zapewnienia zgodności planu wprowadzenia euro z prawodawstwem krajowym oraz prawa krajowego z prawem wspólnotowym.

EBC zalecił także pisownię wyrazu „cent” w alfabecie łacińskim, przypominając, że nawet greckie tłumaczenia rozporządzeń 974/98/WE w sprawie wprowadzenia euro i 1103/97/WE w sprawie niektórych przepisów dotyczących wprowadzenia euro nie uwzględniają greckiej transkrypcji, ale pisownię łacińską.

4.2. Opinie EBC: Malta

➤ *Opinia EBC z dnia 22 maja 2006 r. w sprawie projektu ustawy zmieniającej ustawę o Banku Malty (CON/2006/23)*⁸²

EBC z zadowoleniem wskazał na wszystkie zmiany w projektowanych przepisach ustawy, które bezpośrednio odwołują się do regulacji wspólnotowych, m.in. dot. ustanowienia CBM integralną częścią ESBC. Zaznaczono jednak, że ustawa mogłaby jeszcze wyraźniej czynić odniesienia do przepisów pierwotnego prawa wspólnotowego (TWE i Statutu) w zakresie wykonywania przez CBM funkcji przypisanych narodowemu bankowi centralnemu wchodzącego w skład ESBC. EBC zwrócił też uwagę na niektóre projektowane przepisy ustawy, które wymagałyby dalszego dostosowania, m.in. w zakresie niezależności instytucjonalnej (objęcie nią członków Zarządu); niezależności finansowej (rekomendacja niezależnych rewidentów przez Radę Prezesów EBC); zakazu finansowania ze środków

⁸² *Opinion of the European Central Bank of 22 May 2006 at the request of the Central Bank of Malta concerning a draft law amending the Central Bank of Malta Act (CON/2006/23)*

banku centralnego, zgodnie z art. 101 TWE; systemów płatności (pełniejsze dostosowanie do przepisów wspólnotowych).

➤ **Opinia EBC z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie projektu ustawy zmieniającej ustawę o Banku Malty (CON/2006/58)**⁸³

Przedmiotowa opinia była ostatnią, wydaną przez EBC, w trakcie kilkietapowego procesu dostosowywania ustawy o Banku Malty. Z tego względu z zadowoleniem przyjęto kolejną zmianę w ustawie o CBM, która objęła kwestie wskazane do dostosowania w Raporcie o Konwergencji 2006 oraz poprzednich opiniach EBC. Niemniej wskazano w niej przepisy, które wymagałyby bardziej jasnego uregulowania (dotyczące Prezesa i członków Zarządu w zakresie relacji między nimi w sprawach związanych z wykonywaniem zadań, wynikających z członkostwa w ESBC). Ponadto, w ocenie EBC, niektóre przepisy (np. dotyczące audytu, zakazu finansowania ze środków banku centralnego, banknotów euro) powinny zawierać wyraźne odesłanie do konkretnych przepisów TWE i Statutu.

➤ **Opinia EBC z dnia 23 lutego 2006 r. w sprawie projektu ustawy o wprowadzeniu euro (CON/2006/10)**⁸⁴

EBC z zadowoleniem przyjął projekt ustawy o wprowadzeniu euro, ponieważ, jego zdaniem, ułatwi ona przejście z waluty krajowej na wspólną walutę. Niemniej, EBC zwrócił uwagę, że niektóre użyte w projekcie ustawy zwroty („euro”, „instrumenty prawne”) powinny być zdefiniowane zgodnie ze stosownymi regulacjami wspólnotowymi (tj. *rozporządzeniem Rady nr 974/98/WE z 3 maja 1998 r. w sprawie wprowadzenia euro*). Dodatkowo podkreślił konieczność zapewnienia jednolitej pisowni słowa „euro” w języku maltańskim, co wynika z decyzji Rady Europejskiej z 16 grudnia 1995 r. oraz ww. rozporządzenia Rady z późniejszymi zmianami. EBC zauważył, że nie jest konieczne powielanie w regulacji krajowej niektórych przepisów rozporządzenia, gdyż mają one moc bezwzględnie obowiązującą państwa członkowskie. Jego zdaniem, takie działanie podważa hierarchię prawa wspólnotowego (*acquis communautaire*) i dodatkowo może spowodować błędną lub niejasną transpozycję przepisów wspólnotowych przez przepisy krajowe.

⁸³ *Opinion of the European Central Bank of 15 December 2006 at the request of the Central Bank of Malta concerning amendments to the Central Bank of Malta Act (CON/2006/58)*

⁸⁴ *Opinion of the European Central Bank of 23 February 2006 at the request of the Central Bank of Malta on a draft law on the adoption of the euro (CON/2006/10)*

III. Praktyczne aspekty wprowadzania banknotów i monet euro na Cyprze i Malcie

1. Przygotowania do wprowadzenia euro do obiegu

1.1. Organizacja procesu wprowadzania euro

Przygotowania do wprowadzenia nowej waluty na Cyprze i Malcie rozpoczęły się z dużym wyprzedzeniem - **ramy instytucjonalne** dla tego procesu ustanowiono odpowiednio w grudniu 2004 r. oraz w czerwcu 2005 r.

Na Cyprze struktura organizacyjna została przedstawiona w „Strategicznym Planie Działania na rzecz wprowadzenia euro” opracowanym wspólnie przez Ministerstwo Finansów i Centralny Bank Cypru (CBC). Dokument przyjęła Rada Ministrów w dniu 29 grudnia 2004 r. W planie uzgodniono wspólną koordynację działań Ministerstwa Finansów i CBC. W tym celu powołano następujące komitety:

- **Krajowy Komitet Doradczy i Komitet Polityczny ds. Wprowadzenia Euro** złożone z ministra finansów (i pod jego przewodnictwem), gubernatora CBC oraz dwóch innych przedstawicieli Ministerstwa i Banku, a także ministra handlu, przemysłu i turystyki. W skład Krajowego Komitetu Doradczego wchodziły ponadto takie organizacje jak: zrzeszenie banków komercyjnych, konsumentów, prawników, księgowych, Cypryjska Izba Handlowa, Federacja Pracodawców i Przedsiębiorców, organizacje rolników oraz władze lokalne, natomiast w skład Komitetu Politycznego: szefowie lub przedstawiciele partii politycznych. Do zadań Komitetów należało: monitorowanie postępów we wdrażaniu Planu Strategicznego i proponowanie jego zmian, a także, w przypadku Krajowego Komitetu Doradczego, kształtowanie krajowej strategii wprowadzania euro.
- **Komitet Koordynacyjny** złożony z gubernatora CBC (i pod jego przewodnictwem) oraz czterech innych przedstawicieli Banku, pięciu przedstawicieli Ministerstwa Finansów oraz jednego przedstawiciela Ministerstwa Handlu, Przemysłu i Turystyki. Wśród zadań Komitetu znalazły się: szczegółowe przygotowanie Krajowego Planu Działań, przedkładanie raportów Krajowemu Komitetowi Doradczemu z jego realizacji, monitorowanie i kierowanie pracą komitetów technicznych, koordynacja działań i

współpraca pomiędzy Ministerstwem Finansów i CBC, a także utrzymywanie kontaktów z KE, EBC i państwami strefy euro.

- **Wspólny Komitet ds. Komunikacji** złożony z dyrektora ds. UE w Ministerstwie Finansów (i pod jego przewodnictwem), trzech innych przedstawicieli Ministerstwa, czterech reprezentantów CBC oraz szefa Przedstawicielstwa KE na Cyprze. Do zadań Komitetu należało: formułowanie i wdrażanie strategii komunikacyjnej, koordynacja działań i współpraca pomiędzy Ministerstwem Finansów i CBC.

Ustalono, że spotkania Krajowego Komitetu Doradczego oraz Komitetu Politycznego będą odbywały się dwa razy do roku, natomiast Komitetu Koordynacyjnego oraz Wspólnego Komitetu ds. Komunikacji - przynajmniej raz w miesiącu.

W ramach ww. struktury organizacyjnej powołano również **komitety techniczne Ministerstwa Finansów** (np. komitet ds. polityki komunikacyjnej, komitet ds. przygotowania sektora przedsiębiorstw, komitet ds. przygotowania sektora publicznego, komitet ds. zmian legislacyjnych, komitet ds. wrażliwych grup społecznych) oraz **komitety techniczne CBC** (komitet koordynacyjny CBC, komitet ds. komunikacji, komitet techniczny odpowiedzialny za wprowadzenie euro do obiegu oraz za przygotowania sektora finansowego). Warto również odnotować, że raz w miesiącu odbywały się spotkania koordynatorów ds. euro ze wszystkich ministerstw, monitorujące postęp we wprowadzaniu poszczególnych planów działania.

W przypadku Malty o utworzeniu nowej struktury dla wprowadzenia euro, tj. **Krajowego Komitetu ds. Wymiany Waluty** (NECC) poinformowano w dniu 13 czerwca 2005 r. podczas konferencji prasowej Ministerstwa Finansów Malty i Centralnego Banku Malty (CBM). Komitet pełnił rolę koordynatora procesu zamiany waluty na Malcie i złożony był z komitetów sektorowych (w tym: sektora prywatnego, publicznego, finansowego, konsumentów, a także sektora ds. finansów publicznych, edukacji i prawa), grup zadaniowych (ds. cen, informatyki i komunikacji, szkoleń), a także z komórki wykonawczej komitetu. NECC podlegał bezpośrednio Komitetowi Sterującemu ds. Wprowadzania Euro.

Komitet Sterujący ds. Wprowadzania Euro pod przewodnictwem sekretarza parlamentarnego w Ministerstwie Finansów odpowiadał przed Radą Ministrów. W skład Komitetu wchodził ponadto gubernator CBM, przewodniczący Komisji Służby Publicznej oraz przewodniczący Krajowego Komitetu ds. Wymiany Waluty. Głównym zadaniem

Komitetu Sterującego było wyznaczanie strategicznych kierunków i monitorowanie postępu w przygotowaniach gospodarki i rządu do wprowadzenia nowej waluty. Komitet omawiał informacje przygotowane przez Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty i przygotowywał projekty stanowisk do decyzji Rady Ministrów.

Warto podkreślić, że organizując zamianę waluty na euro, Cypr zdecydował się na wykorzystanie istniejących struktur instytucjonalnych, natomiast Malta utworzyła częściowo autonomiczne ramy dla tego procesu (rolę apolitycznego dedykowanego organu pełnił właśnie Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty). W obu krajach w prace powołanych komitetów zaangażowane były podmioty z różnych sektorów: sektora publicznego, prywatnego, finansowego i konsumentów.

Oba państwa opracowały **krajowe scenariusze przyjmowania nowej waluty**. Pierwszy „*Krajowy plan wprowadzania euro – od funta do euro*” został zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2006 r. W czerwcu 2007 r. minister finansów Cypru oraz gubernator CBC przyjęli zrewidowaną wersję ww. dokumentu. Zawarto w nim m.in. informacje na temat ram prawnych i instytucjonalnych tego procesu, strategii komunikacyjnej oraz przygotowań sektora publicznego i prywatnego. Dodatkowo w październiku 2007 r. CBC zatwierdził zaktualizowaną wersję planu wymiany waluty krajowej. Określił on takie kwestie jak: pozyskanie i dystrybucja banknotów i monet euro, wymiana i wycofywanie funtów cypryjskich oraz środki bezpieczeństwa.

Malta przygotowała cztery kolejne wersje planu wprowadzania euro. Wstępny scenariusz został opublikowany przez Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty w styczniu 2006 r. Kolejne dwie aktualizacje – odpowiednio w czerwcu 2006 r. oraz lutym 2007 r. Ostateczny (czwarty) plan, stanowiący przegląd najważniejszych aspektów związanych z procesem przyjmowania euro, zatwierdzono w lipcu 2007 r. Określił on szczegóły strategii wprowadzania nowej waluty (część dotyczącą wprowadzania euro gotówkowego przygotował CBM we współpracy ze Zrzeszeniem Banków na Malcie), w tym techniczne przygotowania poszczególnych sektorów, kampanię informacyjną oraz działania edukacyjne i szkoleniowe.

Po opublikowaniu przez KE w listopadzie 2006 r. „*Czwartego Raportu Komisji Europejskiej na temat praktycznych przygotowań do przyszłego rozszerzenia strefy euro*”⁸⁵ zarówno Cypr,

⁸⁵ *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Fourth report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area.* COM (2006) 671 final.

jak i Malta doprecyzowały i uszczegółowiły kolejne wersje krajowych planów wymiany, zgodnie z rekomendacją KE zawartą w ww. dokumencie.

1.2 Wybór projektu cypryjskiej i maltańskiej strony narodowej monet euro

Zarówno na Cyprze, jak i na Malcie zdecydowano, że strona narodowa monet euro tych państw będzie zawierała trzy różne motywy, odpowiednio dla monet: 1 i 2 euro, 50, 20 i 10 centów oraz 5, 2 i 1 cent.

Na Cyprze **konkurs na wybór najlepszego projektu strony narodowej** ogłosił w lipcu 2005 r. CBC. Artyści zostali poproszeni o przedstawienie swoich propozycji w odniesieniu do trzech tematów, tj. prehistorycznej figurki w kształcie krzyża znalezionej w Pomos⁸⁶, muflonów oraz starożytnego statku z Kyrenii. Uznano, iż ww. motywy najlepiej odzwierciedlą szczególnie charakter Cypru w zakresie kultury, natury i morza. 22 czerwca 2006 r. rząd cypryjski zaakceptował trzy ostateczne projekty strony narodowej monet euro⁸⁷. Projekty zaprezentowano podczas wystawy „Od funta do euro” zorganizowanej przez CBC w dniu 11 października 2006 r.

W przypadku Malty proces selekcji strony narodowej był dwuetapowy. W pierwszej fazie prac (w drugiej połowie stycznia 2006 r.), **aby wyłonić preferowane wizerunki monet, CBM oraz Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty przeprowadzili społeczne konsultacje**. W tym celu przedstawiono społeczeństwu 12 różnych motywów w zakresie 4 obszarów tematycznych, a także umożliwiono zgłoszenie własnej alternatywnej propozycji. Cztery propozycje, które uzyskały najwięcej głosów (wśród nich znalazły się 3 różne tematycznie motywy z zaproponowanych przez CBM oraz NECC 12 opcji oraz jedna alternatywna propozycja), zostały następnie przedstawione w formie konkretnych projektów⁸⁸. W drugim etapie wyboru wzoru strony narodowej (maj-czerwiec 2006 r.), **w celu wyłonienia 3 ostatecznych wizerunków, projekty te również poddano społecznym konsultacjom**. Najwięcej głosów uzyskały propozycje przedstawiające: krzyż maltański, godło Malty oraz ołtarz prehistorycznej świątyni należącej do kompleksu Mnajdra i to one

⁸⁶ Idol of Pomos.

⁸⁷ Projekty przygotowali Tatiana Soteropoulos i Erik Maell.

⁸⁸ Projekty przygotował Noel Galea Bason.

znalazły się na rewersie maltańskich monet euro. Ostateczne projekty strony narodowej zostały opublikowane przez CBM w dniu 13 października 2006 r.

1.3 Pozyskanie banknotów i monet euro

Bardzo ważnym elementem przygotowań do wprowadzenia euro było pozyskanie nowych banknotów i monet dla wymiany waluty krajowej. Podobnie jak Słowenia w 2006 r., **Cypr i Malta wypożyczyły banknoty euro z rezerw Eurosystemu**: CBC - od Banku Grecji (w sumie 79,1 mln o wartości nominalnej 1 730 mln EUR⁸⁹), natomiast CBM - od Banku Włoch (w wysokości 72 mln o wartości nominalnej 1 566 mln EUR⁹⁰). Jest to zgodne ze stanowiskiem EBC, według którego państwa członkowskie pozostające obecnie poza strefą euro mogą, przystępując do niej, wypożyczyć banknoty euro z Eurosystemu, a następnie, po wejściu do strefy euro, oddać je banknotami wyprodukowanymi we własnym zakresie.

Ze względu na fakt, że Cypr i Malta nie posiadają własnej mennicy, konieczne było zlecenie na zewnątrz produkcji monet euro z cypryjską i maltańską stroną narodową. Ich produkcja, zgodnie ze stanowiskiem KE, mogła rozpocząć się dopiero po podjęciu przez Radę ECOFIN decyzji o uchyleniu derogacji (10 lipca 2007 r.). Wszystkie działania przygotowawcze mogły natomiast zostać zrealizowane przed podjęciem tej decyzji, w tym produkcja niewielkiej liczby próbnych monet euro⁹¹ czy wybór mennicy. W wyniku przetargu, **monety euro wybiła dla Cypru Mennica Finlandii** (395 mln monet euro o wartości nominalnej 100,3 mln EUR), natomiast **dla Malty – Mennica Francuska** (200 mln monet euro o wartości nominalnej 56,1 mln EUR⁹²).

1.4. Wcześniejsze zaopatrzenie w banknoty i monety euro

Aby zredukować do minimum okres, w którym gotówka euro oraz waluta krajowa byłyby jednocześnie używane oraz aby umożliwić detalistom wydawanie reszty w nowej walucie już od 1 stycznia 2008 r., przewidziano **wcześniejsze zaopatrzenie w gotówkę euro banków**

⁸⁹ *Raport roczny 2007*, Europejski Bank Centralny, 2008, s. 155.

⁹⁰ *Ibidem*

⁹¹ Cypr i Malta (odpowiednio w lipcu 2006 r. oraz w styczniu 2007 r.) podpisały z KE oraz państwami strefy euro porozumienie w sprawie rozpoczęcia produkcji monet euro oraz działań przygotowawczych do przeprowadzenia przed rozpoczęciem produkcji monet (ang. *Memorandum of Understanding on the start of euro coin production and on preparatory tasks prior to the start of production*).

⁹² *Raport roczny 2007*, op .cit., s. 155

komercyjnych przez bank centralny (tzw. zaopatrzenie pierwotne - *fronloading*) oraz **innych podmiotów przez banki komercyjne** (tzw. zaopatrzenie wtórne - *sub-fronloading*).

Na Cyprze pierwotne i wtórne zaopatrzenie w nowe monety rozpoczęło się 22 października 2007 r. a w banknoty – 19 listopada 2007 r. Akcja zaopatrywania objęła wszystkie oddziały banków (około 900) – dostarczono im banknoty euro o wartości 950 mln EUR i monety euro o wartości 64 mln EUR. Do 31 grudnia 2007 r. 1373 przedsiębiorstwa podpisały umowy z bankami, na podstawie których otrzymały gotówkę euro o wartości 14,4 mln EUR. Podobnie jak to miało miejsce w Słowenii oraz w przypadku pierwszej grupy państw strefy euro, w dniu 3 grudnia 2007 r. udostępniono przedsiębiorstwom ok. 40 000 zestawów startowych monet euro (o wartości 172 EUR każdy), oraz społeczeństwu – 250 000 mini zestawów monet euro (o wartości 17,09 EUR każdy)⁹³.

Na Malcie zaopatrzenie pierwotne w nową walutę rozpoczęło się 15 września 2007 r.⁹⁴ 107 oddziałów banków otrzymało banknoty o wartości 540 mln EUR oraz monety o wartości 27,81 mln EUR. Zaopatrzenie wtórne zaczęło się 1 grudnia 2007 r., ale uczestniczyła w nim bardzo ograniczona liczba przedsiębiorstw (134). Dostarczono im banknoty euro o wartości 3,9 mln EUR oraz monety euro o wartości 1,9 mln EUR. Podobnie jak w przypadku Cypru, od 1 grudnia 2007 r. przedsiębiorstwa na Malcie mogły nabyć zestawy startowe monet euro (przygotowano ogółem 33 000 zestawów o wartości 131 EUR każdy)⁹⁵. Od 10 grudnia 2007 r. mini zestawy monet euro (330 000 zestawów o wartości 11,65 EUR każdy) udostępniono również społeczeństwu.

Mimo, iż na Cyprze i Malcie informowano przedsiębiorstwa zajmujące się obrotem gotówkowym o potrzebie wcześniejszego zaopatrzenia się w euro, w obu krajach poziom zamówień do końca 2007 r. był niewielki (podobna sytuacja wystąpiła w Słowenii). Związane to było przede wszystkim z surowymi wymogami, jakie detaliści musieli spełnić, aby

⁹³ Do 31 grudnia 2007 r. sprzedano 189 000 mini zestawów dla społeczeństwa i tylko 22 000 zestawów startowych dla przedsiębiorstw. 70 proc. osób, która zakupiła mini zestawy użyła ich do dokonywania płatności po wprowadzeniu euro.

⁹⁴ *The introduction of the euro in Cyprus and Malta. Communication from the Commission*, op. cit., s. 3

⁹⁵ Wszystkie zestawy startowe dla przedsiębiorstw zostały sprzedane.

otrzymać wcześniej banknoty i monety euro⁹⁶. Ostatecznie, aby umożliwić detalistom nabycie odpowiedniej ilości gotówki, banki komercyjne na Cyprze, w porozumieniu z bankiem centralnym, pozwoliły przedsiębiorstwom realizować w dniu 31 grudnia 2007 r. dostawy przy wykorzystaniu uproszczonych procedur (dotyczyło to 58 proc. spośród tych przedsiębiorstw, które zdecydowały się na udział we wcześniejszym zaopatrzeniu). Banki wyjątkowo otworzyły również swoje oddziały ostatniego dnia grudnia, aby realizować sprzedaż zestawów startowych monet euro. Od 1 listopada 2007 r. niektóre z nich zaczęły bezpłatnie wymieniać swoim klientom funty cypryjskie na banknoty euro. Również banki na Malcie zobowiązały się do dokonywania bezpłatnej wymiany lir maltańskich na nową walutę już od 1 grudnia 2007 r., tak aby umożliwić małym przedsiębiorstwom wcześniejsze nabycie gotówki euro. Ponadto, aby zachęcić detalistów do wcześniejszego zaopatrywania się w euro, zarówno banki na Cyprze, jak i na Malcie oferowały odroczonej formie płatności za dostarczaną gotówkę.

2. Przebieg procesu wprowadzania euro do obiegu

2.1 Scenariusz wprowadzania euro

Zgodnie z rozporządzeniem Rady nr 2169/2005 z dnia 21 grudnia 2005 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzenia euro, kolejne państwa przyjmujące nową walutę mogą skorzystać z jednego z trzech scenariuszy:

- scenariusza zakładającego istnienie maksymalnie trzyletniego okresu przejściowego pomiędzy przyjęciem euro najpierw w formie bezgotówkowej, a następnie gotówkowej, tzw. scenariusza madryckiego (w ten sposób nową walutę wprowadziło pierwszych 12 państw strefy euro⁹⁷);

⁹⁶ Zasady dotyczące wcześniejszego zaopatrzenia banków i innych podmiotów w banknoty i monety euro w przyszłych państwach przyjmujących nową walutę zostały określone w Wytycznych EBC z dnia 14 lipca 2006 r. w sprawie niektórych przygotowań do wymiany pieniądza gotówkowego związanych z wprowadzeniem waluty euro oraz w sprawie zaopatrzenia wstępnego i zaopatrzenia wtórnego w banknoty i monety euro podmiotów poza strefą euro (EBC/2006/9), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 207/39, z 28.7.2006 r. Wytyczne uregulowały m.in.: zasady dotyczące wcześniejszego zaopatrzenia banków i pozostałych podmiotów w euro, wymogi dotyczące księgowości i sprawozdawczości finansowej w odniesieniu do wcześniejszego zaopatrzenia w nową walutę, a także kwestie dotyczące ubezpieczenia dostarczonych banknotów i monet euro. W dniu 19 czerwca 2008 r. EBC, uwzględniając m.in. doświadczenia Słowenii, Cypru i Malty, znowelizował ww. Wytyczne.

⁹⁷ W państwach tych obowiązywał trzyletni okres przejściowy od początku 1999 r. do końca 2001 r. (w przypadku Grecji – roczny, od początku 2001 r.). W trakcie tego okresu euro funkcjonowało obok dotychczasowych walut, ale mogło być używane wyłącznie w transakcjach bezgotówkowych (banknoty i

- scenariusza „big bang” przewidującego jednoczesne wprowadzenie euro do obiegu bezgotówkowego i gotówkowego (skrócenie okresu przejściowego do zera)⁹⁸;
- scenariusza „big bang” połączonego z okresem stopniowego wycofywania waluty krajowej z obiegu bezgotówkowego (tzw. okresem phasing-out)⁹⁹.

Podobnie jak Słowenia, Cypr i Malta przyjęły euro przy wykorzystaniu **scenariusza big bang**. Oznacza to, że w dniu 1 stycznia 2008 r. euro ostatecznie zastąpiło funta cypryjskiego oraz lirę maltańską w obiegu bezgotówkowym (od tego momentu wszelkie płatności kartą płatniczą, polecenia przelewu i inne operacje bezgotówkowe mogły być dokonywane wyłącznie w nowej walucie). Ponieważ oba kraje zdecydowały się na **miesięczny okres podwójnego obiegu walut krajowych i euro**¹⁰⁰, do końca stycznia 2008 r. zarówno dotychczasowe, jak i nowe banknoty i monety posiadały status prawnego środka płatniczego i mogły być wykorzystywane do dokonywania płatności gotówkowych (po zakończeniu tego okresu, tj. od 1 lutego 2008 r., rolę taką pełnią wyłącznie banknoty i monety euro).

Warto odnotować, że pierwotnie rząd Malty rozważał wprowadzenie scenariusza „big bang” z okresem „phasing-out”¹⁰¹. Takie rozwiązanie miało pozwolić na stopniowe wycofywanie liry

monety euro znajdowały się wtedy w fazie produkcji). W okresie przejściowym obowiązywała zasada „brak nakazu, brak zakazu”, która pozwalała społeczeństwu i podmiotom gospodarczym swobodnie wybrać walutę, jakiej chcieliby użyć, dokonując płatności bezgotówkowych. W dniu 1 stycznia 2002 r. do obiegu wprowadzono banknoty i monety euro. Od tego momentu dotychczasowe waluty krajowe nie mogły być już używane w obrocie bezgotówkowym, natomiast przez maksymalnie dwa miesiące (w okresie podwójnego obiegu) funkcjonowały równoległe z banknotami i monetami euro i wciąż były, obok euro, stosowane w płatnościach gotówkowych.

⁹⁸ Scenariusz „big bang” zakłada, że wszystkie operacje bezgotówkowe od momentu wprowadzenia euro są prowadzone wyłącznie w tej walucie. Natomiast płatności gotówkowe jeszcze przez pewien czas (w okresie podwójnego obiegu) mogą być regulowane w dotychczasowej lub nowej walucie.

⁹⁹ W przypadku wyboru tego scenariusza euro zostałyby wprowadzone do obiegu bezgotówkowego i gotówkowego w tym samym czasie. Jednak, inaczej niż przy tradycyjnym scenariuszu „big bang”, na zasadzie wyjątku, wciąż byłoby możliwe stosowanie odniesień do dotychczasowej waluty w obrocie bezgotówkowym, np. na fakturach, w księgach rachunkowych, listach płac czy zestawieniach bilansowych. Możliwość taka istniałaby maksymalnie przez 1 rok (w tzw. okresie „phasing-out”) i tylko w ograniczonych, ustalonych wcześniej przez dane państwo członkowskie przypadkach. Scenariusz ten ma na celu wydłużenie okresu działań dostosowawczych tym podmiotom, które z różnych względów nie zdążyłyby, do dnia wprowadzenia euro, dostosować swoich systemów księgowych czy informatycznych do nowej waluty. W okresie „phasing-out” odniesienia do złotego byłyby odczytywane jako odniesienia do euro przeliczone po nieodwołalnym kursie wymiany. Jednocześnie realizacja wszelkich płatności bezgotówkowych odbywałaby się już wyłącznie w euro. Płatności gotówkowe natomiast w okresie podwójnego obiegu mogłyby być regulowane w dotychczasowej lub nowej walucie.

¹⁰⁰ W Słowenii okres podwójnego obiegu waluty krajowej i euro wynosił 14 dni. W przypadku pierwszej grupy państw wprowadzających nową walutę – maksymalnie 2 miesiące.

¹⁰¹ Opcję taką przewidywał pierwszy i drugi krajowy plan wprowadzenia euro ze stycznia i czerwca 2006 r. W dokumentach nie sprecyzowano jednak szczegółów dotyczących rozważanego okresu „phasing-out”, np. jego długości oraz zakresu jego zastosowania.

maltańskiej z obiegu bezgotówkowego po wprowadzeniu euro. Przedsiębiorstwa mogłyby wówczas stosować odniesienia do liry maltańskiej w niektórych nowych instrumentach prawnych, np. na fakturach czy zestawieniach bilansowych, do momentu dostosowania systemów administracyjnych, księgowych itp. do euro, nie dłużej jednak niż przez 1 rok (zgodnie z ww. Rozporządzeniem Rady 2169/2005). Po przeprowadzeniu konsultacji z KE Malta wycofała się z tego pomysłu. We wspomnianym wcześniej „Czwartym Raportie na temat praktycznych przygotowań do przyszłego rozszerzenia strefy euro”¹⁰² KE uznała, że **nie ma wystarczających przesłanek do wprowadzenia na Malcie okresu „phasing-out”**. W szczególności, KE nie dostrzegła powodów, dla których poszczególne sektory gospodarki nie byłyby w stanie sprostać wyzwaniom tradycyjnego scenariusza „big bang” i zarekomendowała zastosowanie tego właśnie scenariusza.

2.2 Kanały i tempo wprowadzania euro do obiegu

Głównymi kanałami wprowadzania nowej waluty do obiegu na Cyprze i Malcie były, podobnie jak we wszystkich państwach strefy euro, bankomaty, sektor bankowy oraz detaliczny. **Dostosowanie bankomatów w obu krajach** (550 bankomatów na Cyprze oraz 154 na Malcie) **zakończyło się praktycznie 1 stycznia 2008 r.** Aby ograniczyć resztę wydawaną przez detalistów, w pierwszych tygodniach nowego roku bankomaty wypłacały tylko banknoty o niskich nominałach (10 i 20 euro).

Tylko w ciągu pierwszych 10 dni stycznia 2008 r. mieszkańcy Cypru przeprowadzili 251 000 operacji, wypłacając z bankomatów ponad 32 mln EUR (średnio 127 EUR w ramach jednej operacji). Na Malcie dokonano 316 000 wypłat o wartości ok. 40 mln EUR (średnio 126 EUR w ramach jednej operacji)¹⁰³. Wartość operacji dokonywanych w oddziałach banków w tym samym czasie była znacznie wyższa niż w bankomatach. W kasach bankowych Cypryjczycy wymienili lub wypłacili 578 mln EUR (średnio 1 177 EUR w trakcie jednej transakcji), a Maltańczycy – 165 mln EUR (średnio 720 EUR w trakcie jednej transakcji)¹⁰⁴. Aby usprawnić wymianę dotychczasowej waluty na euro część oddziałów banków na Cyprze była otwarta w dniu 1 stycznia 2008 r. Na Malcie niektóre banki otworzyły specjalne okienka aby

¹⁰² *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Fourth report, op. cit.*

¹⁰³ Do połowy stycznia wypłaty z bankomatów ustabilizowały się na zwykłym poziomie.

¹⁰⁴ W przypadku Cypru również liczba wypłat dokonywanych w bankach była wyższa niż w przypadku bankomatów (336 000 w porównaniu z 251 000).

ułatwić wymianę i wypłacanie waluty swoim klientom instytucjonalnym. Nie zapobiegło to jednak długim kolejkom, które tworzyły się nawet w drugim tygodniu stycznia.

Podobnie jak w Słowenii, w obu krajach tempo wprowadzania euro do obiegu było bardzo wysokie. Zgodnie z informacją EBC, **już 2 stycznia 2008 r. udział banknotów euro w całości banknotów znajdujących się w obiegu na Cyprze i Malcie przekroczył 50 proc.**¹⁰⁵. Jak wynika z badań Eurobarometru¹⁰⁶ tego dnia 28 proc. płatności gotówkowych na Cyprze oraz 36 proc. na Malcie była realizowana w euro, natomiast detaliści wydawali resztę w nowej walucie w przypadku 92 proc. (Cypr) i 91 proc. (Malta) wszystkich dokonywanych transakcji¹⁰⁷. W pierwszych dniach nowego roku niektórzy sprzedawcy odnotowali niedobory gotówki, ponieważ mieszkańcy wysp, w obawie przed kolejkami w bankach, wykorzystywali sklepy, aby pozbyć się dotychczasowej waluty. W dniu 12 stycznia 2008 r. płatności w dotychczasowych walutach krajowych stanowiły już tylko 7-10 proc. wszystkich płatności gotówkowych¹⁰⁸, natomiast 20 stycznia 2008 r. – jedynie 3 proc. Badania Eurobarometru potwierdziły, że społeczeństwo w tych krajach sprawnie przyjęło nową walutę: 88 proc. Cypryjczyków i 85 proc. Maltańczyków nie odnotowało problemów związanych z wprowadzaniem euro¹⁰⁹.

2.3 Wymiana i wycofywanie funtów cypryjskich i lir maltańskich z obiegu

W obu krajach **bezpłatną wymianę dotychczasowych walut krajowych na euro zapewniły zarówno banki komercyjne, jak i banki centralne**. Na Cyprze banki komercyjne i instytucje kredytowe w formie spółdzielni będą oferowały taką usługę do 30 czerwca 2008 r. Na Malcie bezpłatną wymianę w bankach komercyjnych przewidziano do 31 marca 2008 r. Banki centralne będą wymieniały dotychczasowe monety i banknoty odpowiednio do 31 grudnia 2009 r. i 31 grudnia 2017 r. (w przypadku Cypru) oraz do 1 lutego 2010 r. i 1 lutego 2018 r. (w przypadku Malty).

¹⁰⁵ W Słowenii nastąpiło to pod koniec pierwszego dnia stycznia 2007 r., natomiast w przypadku pierwszej grupy państw strefy euro – 11 stycznia 2002 r.

¹⁰⁶ *Dual circulation period in Cyprus. Analytical report*, Flash Eurobarometer 220, April 2008 oraz *Dual circulation period in Malta. Analytical report*, Flash Eurobarometer 221, The Gallup Organisation, April 2008.

¹⁰⁷ Na detaliistów nałożono obowiązek wypłacania reszty od 1 stycznia 2008 r. wyłącznie w euro.

¹⁰⁸ Tego dnia ponad 90 proc. Maltańczyków i Cypryjczyków posiadała tylko lub głównie banknoty i monety euro w swoich portfelach.

¹⁰⁹ *Euro Introduction in Cyprus and Malta. Ex-Post Citizen Survey. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 222&223, The Gallup Organisation, March 2008.

Zgodnie z art. 52 Statutu ESBC i EBC oraz z Wytycznymi Europejskiego Banku Centralnego z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie wymiany banknotów następującej po nieodwołalnym ustaleniu kursu walutowego w związku z wprowadzeniem waluty euro (EBC/2006/10)¹¹⁰ również **inne banki centralne Eurosystemu prowadziły do 29 lutego 2008 r. bezpłatną wymianę banknotów nominowanych w funtach cypryjskich oraz lirach maltańskich na euro** (wymienianą kwotę ograniczono do 1.000 euro na osobę/transakcję dziennie).

Jak wynika z informacji KE, **około połowy wartości funtów cypryjskich oraz lir maltańskich**, jakie pozostawały w obiegu w dniu 1 stycznia 2008 r., **wycofano odpowiednio do 15 i 17 stycznia 2008 r.**¹¹¹ W przypadku pierwszej grupy państw strefy euro taki rezultat udało się uzyskać dopiero w czwartym tygodniu stycznia 2002 r.¹¹² Do końca pierwszego miesiąca 2008 r. w obiegu znajdowało się 25 proc. funtów cypryjskich oraz 35 proc. lir maltańskich. **Nie odnotowano problemów związanych z gromadzeniem i przechowywaniem zwracanych walut krajowych.** Do ich sprawnego wycofywania z obiegu przyczyniły się konkretne działania podjęte na Cyprze i Malcie. Już w listopadzie 2006 r. CBC rozpoczął kampanię zachęcającą społeczeństwo do wydawania lub deponowania w bankach zgromadzonej gotówki. We wrześniu 2007 r. działania informacyjne w tym zakresie zostały zintensyfikowane poprzez dedykowaną kampanię w telewizji, radiu i prasie. W lipcu 2007 r. CBC wybudował wyspecjalizowany budynek - Centrum Monet, który w pierwszej fazie służył do przechowywania i rozprowadzania monet euro (głównie w ramach zaopatrzenia pierwotnego), a następnie do gromadzenia, przetwarzania i niszczenia krajowych monet. Również na Malcie Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty oraz CBM prowadziły kampanię mobilizującą społeczeństwo do wyzbywania się przechowywanych zapasów waluty krajowej. We wrześniu 2007 r. CBM rozpoczął w telewizji i prasie kampanię zachęcającą mieszkańców Malty do deponowania w bankach zgromadzonych banknotów i monet. Ze względu na dużą ilość gotówki znajdującą się w obiegu na Malcie (ok. 2 789 EUR *per capita*, tj. ponad dwa razy więcej niż średnia w strefie euro – 1 374 EUR¹¹³), napływ waluty krajowej do banku centralnego oraz wymiana znaków pieniężnych denominowanych w maltańskich lirach na banknoty i monety euro wymagała szczególnie starannej organizacji i logistyki.

¹¹⁰ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 215/44, z dnia 5.8.2006 r.

¹¹¹ *The introduction of the euro in Cyprus and Malta. Communication from the Commission*, op. cit. s. 7

¹¹² W Słowenii ponad połowa wartości banknotów nominowanych w tolarach została zwrócona do 4 stycznia 2007 r.

¹¹³ Według informacji zamieszczonych w Komunikacie Komisji z 2006 r.: *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Fourth report*, op. cit., s. 6

IV. Kampania informacyjna i opinia publiczna

1. Działania informacyjne na Cyprze i Malcie

W ramach przygotowań do wprowadzenia euro Cypr i Malta prowadziły szeroko zakrojone działania informacyjne. Za wdrożenie strategii komunikacyjnej na Cyprze odpowiedzialny był Wspólny Komitet ds. Komunikacji Ministerstwa Finansów i Centralnego Banku Cypru¹¹⁴. W styczniu 2006 r. Komitet opracował kompleksowy plan strategii komunikacyjnej¹¹⁵, który następnie zatwierdził Krajowy Komitet Doradczy (29 marca 2006 r.) oraz Rada Ministrów (5 kwietnia 2006 r.). W planie opisano cele, metodologię oraz filozofię kampanii, a także jej poszczególne etapy. Zamieszczono również informacje na temat kanałów i materiałów informacyjnych, grup docelowych oraz partnerów kampanii. Celem kampanii informacyjnej było przede wszystkim:

- wzmocnienie zaufania oraz zwiększenie poparcia społeczeństwa dla nowej waluty, poprzez zwrócenie szczególnej uwagi na obawy konsumentów związane ze wzrostem cen oraz fałszowaniem nowej waluty;
- wyjaśnienie skutków wprowadzenia euro na życie codzienne obywateli;
- zaznajomienie społeczeństwa z wyglądem i zabezpieczeniami banknotów i monet euro;
- wyjaśnienie społeczeństwu praktycznych aspektów związanych z wprowadzeniem gotówki euro;
- wsparcie sektora przedsiębiorstw, w szczególności detalistów, w przygotowaniach do przejścia na euro;
- pomoc w sprawnym przygotowaniu sektora publicznego;
- zidentyfikowanie potrzeb wrażliwych grup społecznych i udzielenie im niezbędnych informacji.

Oficjalne rozpoczęcie narodowej kampanii informacyjnej na temat euro miało miejsce 31 maja 2006 r. Kampanię podzielono na kilka etapów. W pierwszej fazie (2006 r.) nacisk położono na przekazanie społeczeństwu informacji o ogólnym charakterze (korzyści z wprowadzenie euro, koncepcja UGW, kryteria z Maastricht), pozyskanie partnerów kampanii

¹¹⁴ Por. część III.

¹¹⁵ *A comprehensive strategic communication plan for the adoption of the euro in the Republic of Cyprus*, Joint Communication Committee for the adoption of the euro, Version 10/01/2006, Ministry of Finance, Central Bank of Cyprus.

(m.in. z sektora prywatnego), zaprezentowanie krajowego planu wymiany, zachęcenie przedsiębiorców do rozpoczęcia przygotowań oraz prowadzenie badań opinii publicznej.

W kolejnych etapach następowała intensyfikacja działań informacyjnych. Wiosną 2007 r. ruszyła intensywna działalność informacyjna w środkach masowego przekazu. Przekazywane informacje dotyczyły m.in. kursu wymiany, kodeksu uczciwych praktyk cenowych oraz podwójnego podawania cen. Zachęcano również do wyzbywania się przechowywanej krajowej gotówki. Materiały promocyjne rozprowadzono wśród wszystkich przedsiębiorców i regularnie aktualizowano krajową stronę internetową poświęconą euro (www.euro.cy). Kampania miała również na celu dotarcie do określonych grup (MŚP, najsłabsze grupy społeczne, kobiety, młodzież), m.in. za pośrednictwem obserwatoriów euro, czterech euro-autobusów czy bezpłatnej linii telefonicznej.

Na Malcie w dniu 19 kwietnia 2006 r. Komitet Sterujący ds. Wprowadzania Euro przyjął „Wieloletnią strategię komunikacyjną na rzecz przygotowań do wprowadzenia euro (2006-2008)”. Szczegółowy plan działań na rok 2006 i 2007 opracował Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty. Plan przewidywał rozległe działania informacyjne skierowane do takich grup docelowych, jak konsumenci, przedsiębiorcy, dzieci, osoby starsze czy wrażliwe grupy społeczne. NECC rozpoczął kampanię w czerwcu 2006 r.

Celem kampanii było m.in.:

- podniesienie świadomości w zakresie nowej waluty wśród wszystkich grup docelowych;
- zaznajomienie społeczeństwa z nową walutą w odpowiednim czasie przed wprowadzeniem euro do obiegu;
- zachęcenie różnych grup docelowych, w tym przedsiębiorców, do wczesnego rozpoczęcia przygotowań do przyjęcia nowej waluty (m.in. przygotowanie strategii działania, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury, przeszkolenie personelu).

Kilkuetapowa kampania na Malcie skoncentrowała się najpierw na przekazaniu informacji o korzyściach wynikających z przyjęcia euro oraz na podniesieniu świadomości społecznej, a następnie na praktycznych aspektach wprowadzania nowej waluty. Działania informacyjne zostały ocenione przez KE jako wyjątkowo wszechstronne i intensywne¹¹⁶. W kampanii Malta wykorzystwała ogromną liczbę kanałów i specjalnie dostosowanych narzędzi.

¹¹⁶ *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Fifth report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area*, Brussels, 16.7.2007 COM(2007) 434 final.

Obejmowały one m.in.: codzienne spoty telewizyjne i radiowe, infolinię, konferencje, seminaria, materiały drukowane i audiowizualne. Podobnie jak w przypadku Cypru utworzono specjalną stronę internetową poświęconą euro (www.euro.gov.mt), która wspierała prowadzone działania i dostarczała informacji na temat nowej waluty. W ostatnim etapie kampanii skupiono się na takich kwestiach jak: wycofywanie lir maltańskich oraz przeliczanie kwot z waluty krajowej na euro. Działaniom informacyjnym towarzyszyły specjalne akcje skierowane do wybranych grup docelowych: w gminach powstały ośrodki udzielające odpowiedzi na pytania mieszkańców, a także przygotowano zestawy dla osób opiekujących się wrażliwymi grupami społecznymi oraz dla przedsiębiorców.

W dniu 5 maja 2006 r. **Cypr i Malta podpisały z KE umowy o partnerstwie**. Objęły one pomoc techniczną i finansową w zakresie narodowych kampanii informacyjnych (publikacji, kampanii w mediach, konferencji, wystaw oraz badań opinii publicznej). Oba kraje nawiązały również **współpracę twinningową** w celu wykorzystania doświadczeń innych państw strefy euro z okresu wprowadzania nowej waluty¹¹⁷. **W działania informacyjne zaangażowany był ponadto EBC**, we współpracy z CBC i CBM. Celem wspólnych kampanii było zapoznanie opinii publicznej z wyglądem i zabezpieczeniami banknotów i monet euro, jak również z warunkami wymiany walut. Dużo miejsca poświęcono podmiotom zajmującym się obsługą znaków pieniężnych oraz osobom niewidomym i niedowidzącym, dla których przygotowano specjalne szkolenia oraz materiały.¹¹⁸

2. *Kształtowanie się opinii publicznej w sprawie euro na Cyprze i Malcie*

Badania Eurobarometru (na zlecenie KE) w sprawie stosunku opinii publicznej do euro prowadzone są w nowych krajach członkowskich UE od 2004 r. Ich wyniki stanowiły ważne źródło informacji dla kształtowania strategii komunikacyjnych Cypru i Malty oraz dla oceny efektywności prowadzonych działań.

W latach 2004-2007 średnie poparcie dla wprowadzenia euro na Cyprze i Malcie wynosiło odpowiednio 41 proc. oraz 47 proc.¹¹⁹. W tym samym czasie aprobata dla nowej waluty w

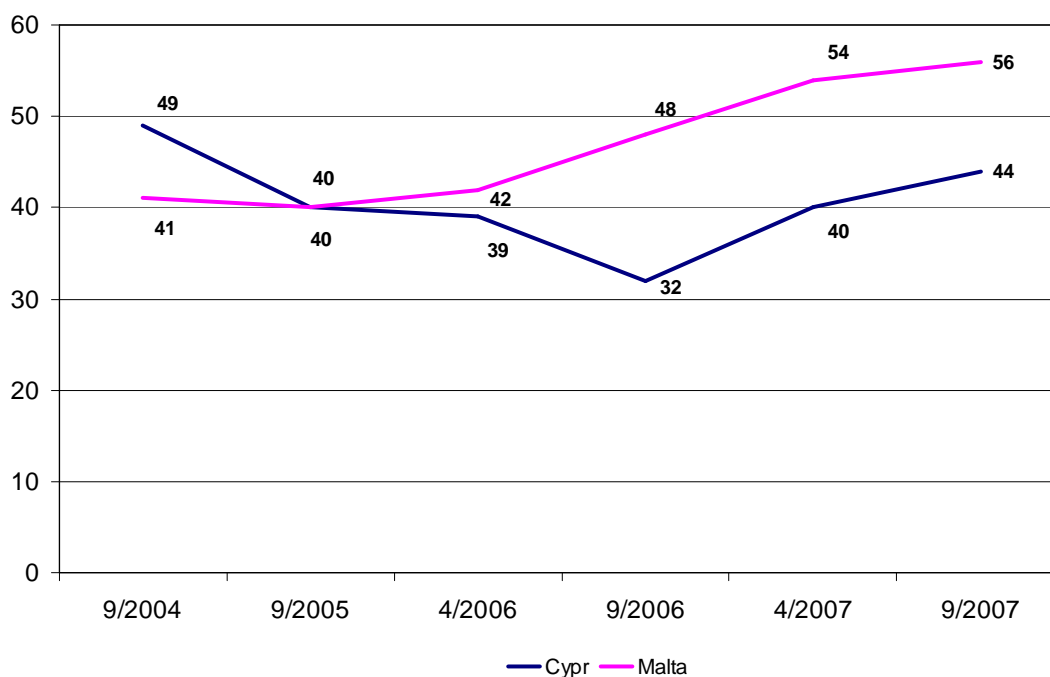
¹¹⁷ Oba kraje uczestniczyły we wspólnym programie twinningowym z Irlandią w zakresie strategii komunikacyjnej. Cypr nawiązał również współpracę z Grecją, natomiast Malta – z Austrią i Francją.

¹¹⁸ Raport Roczny 2007, op.cit., s. 156

¹¹⁹ Według badań Eurobarometru średnie poparcie dla członkostwa w UE wynosiło w tym samym czasie niecałe 45 proc. na Cyprze i ponad 46 proc. na Malcie.

UE-10/UE-11¹²⁰ kształtowała się średnio na poziomie 46 proc. Intensywne działania informacyjne były szczególnie ważne w przypadku Cypru, gdzie poparcie zaczęło spadać z relatywnie wysokiego poziomu obserwowanego po wejściu Cypru do UE, tj. 49 proc. do poziomu 32 proc. we wrześniu 2006 r. **Kampanie informacyjne spowodowały wzrost aprobaty dla nowej waluty**: we wrześniu 2007 r. 44 proc. Cypryjczyków uważało się za szczęśliwych z powodu planowanej zamiany funta cypryjskiego na euro. Na Malcie poziom aprobaty dla nowej waluty systematycznie wzrastał, z poziomu 40 proc. we wrześniu 2005 r. do 56 proc. we wrześniu 2007 r. (patrz: Wykres 1). Warto zauważyć, że poparcie w obu krajach było jednak zdecydowanie niższe niż w Słowenii w tym samym czasie (72 proc. we wrześniu 2006 r.).

Wykres 1: Poparcie dla wprowadzenia euro na Cyprze i Malcie* (proc.)

Źródło: *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 214, The Gallup Organisation, November 2007

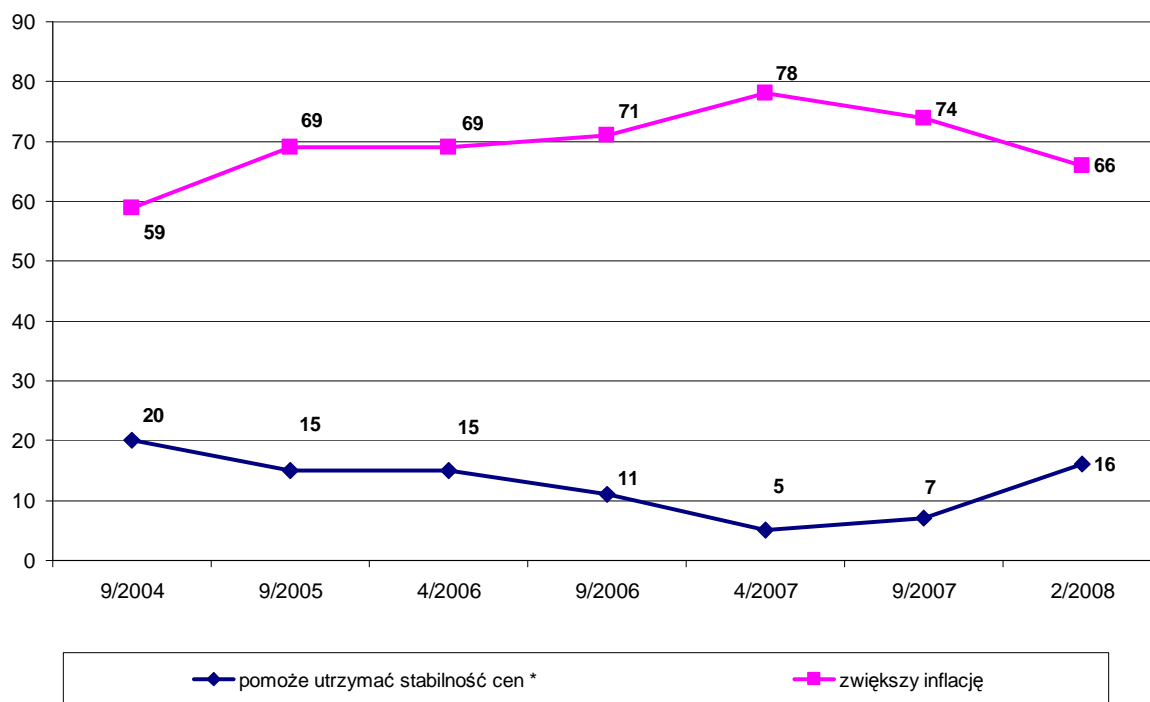
* Odsetek osób, które pozytywnie odpowiedziały na pytanie ankietowe: „Are people happy that the euro will replace their national currency?”

W okresie przed przyjęciem euro największe obawy Cypryjczyków i Maltańczyków dotyczyły przewidywanego wpływu wprowadzenia nowej waluty na stabilność cen. W

¹²⁰ Od 2007 r. badania Eurobarometru objęły również Bułgarię i Rumunię, natomiast przestały uwzględniać Słowenię, która przystąpiła do strefy euro.

kwietniu 2007 r. aż 78 proc. mieszkańców Cypru było zdania¹²¹, że wprowadzenie euro zwiększy inflację, a jedynie 5 proc. uważała, że obniży ceny towarów i usług. W przypadku Malty dotyczyło to odpowiednio 65 proc. i 2 proc. badanych¹²². Obserwując jednak wyniki badań opinii publicznej prowadzonych w kolejnych miesiącach (patrz: Wykres 2 i 3) należy stwierdzić, że **odsetek ankietowanych przewidujących negatywny wpływ wprowadzenia euro na inflację obniżył się. Największy spadek odnotowano na Malcie w lutym 2008 r., tj. do poziomu 37 proc. (na Cyprze – do poziomu 66 proc.).** Przyczyniły się do tego prowadzone tam działania informacyjne (o czym mowa w dalszej części opracowania).

Wykres 2: Opinia Cypryjczyków na temat wpływu wprowadzenia euro na inflację (proc.)

Źródło: *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 191 i 214 - The Gallup Organisation, November 2006 i 2007;

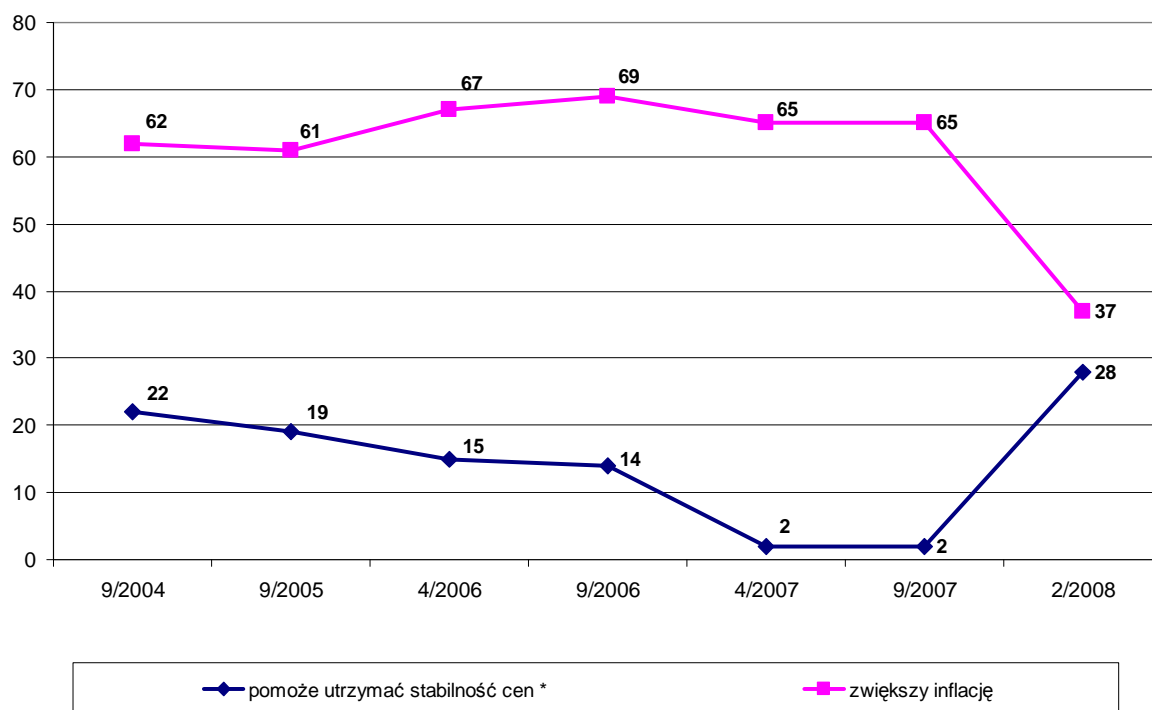
Euro Introduction in Cyprus and Malta. Ex-Post Citizen Survey. Analytical Report, Flash Eurobarometer 222&223 - The Gallup Organisation, March 2008.

* W kwietniu i we wrześniu 2007 r. pytanie ankietowe dotyczyło wpływu euro na obniżenie cen.

¹²¹ Największy odsetek w całym badanym okresie: od września 2004 r. do lutego 2008 r.

¹²² Podobna sytuacja miała miejsce w Słowenii (we wrześniu 63 proc. badanych uważało, że euro zwiększy inflację).

Wykres 3: Opinia Maltańczyków na temat wpływu wprowadzenia euro na inflację (proc.)

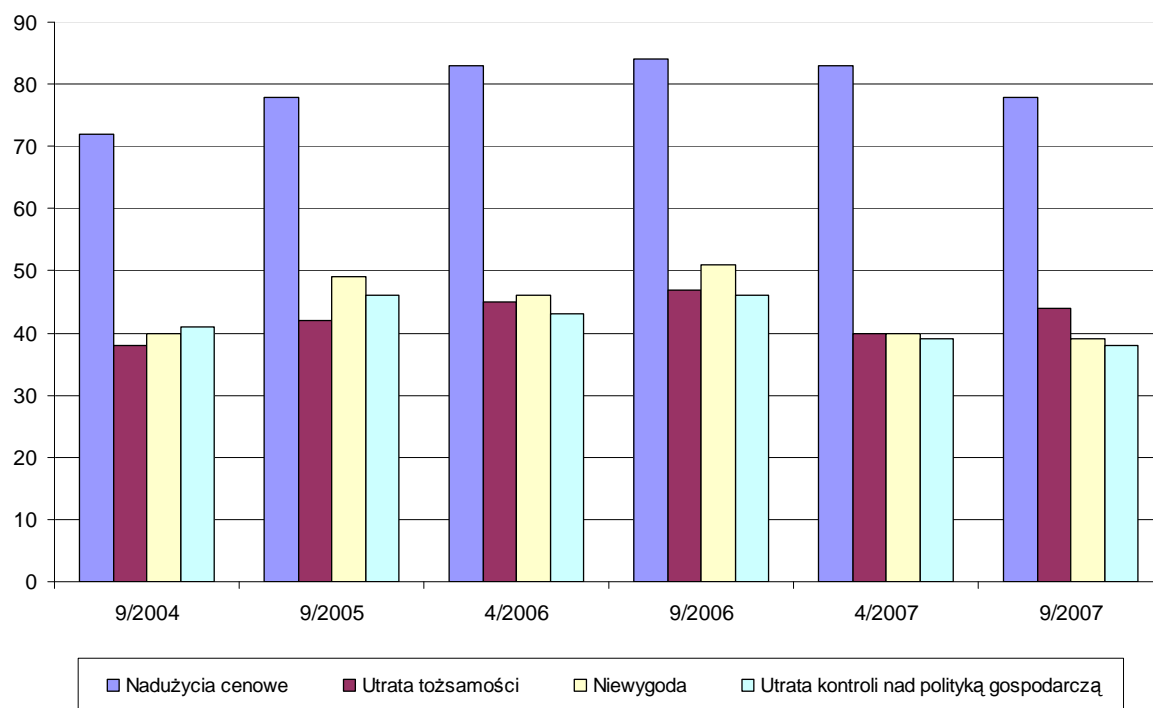
Źródło: *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 191 i 214 - The Gallup Organisation, November 2006 i 2007;

Euro Introduction in Cyprus and Malta. Ex-Post Citizen Survey. Analytical Report, Flash Eurobarometer 222&223 - The Gallup Organisation, March 2008.

* W kwietniu i we wrześniu 2007 r. pytanie ankietowe dotyczyło wpływu euro na obniżenie cen.

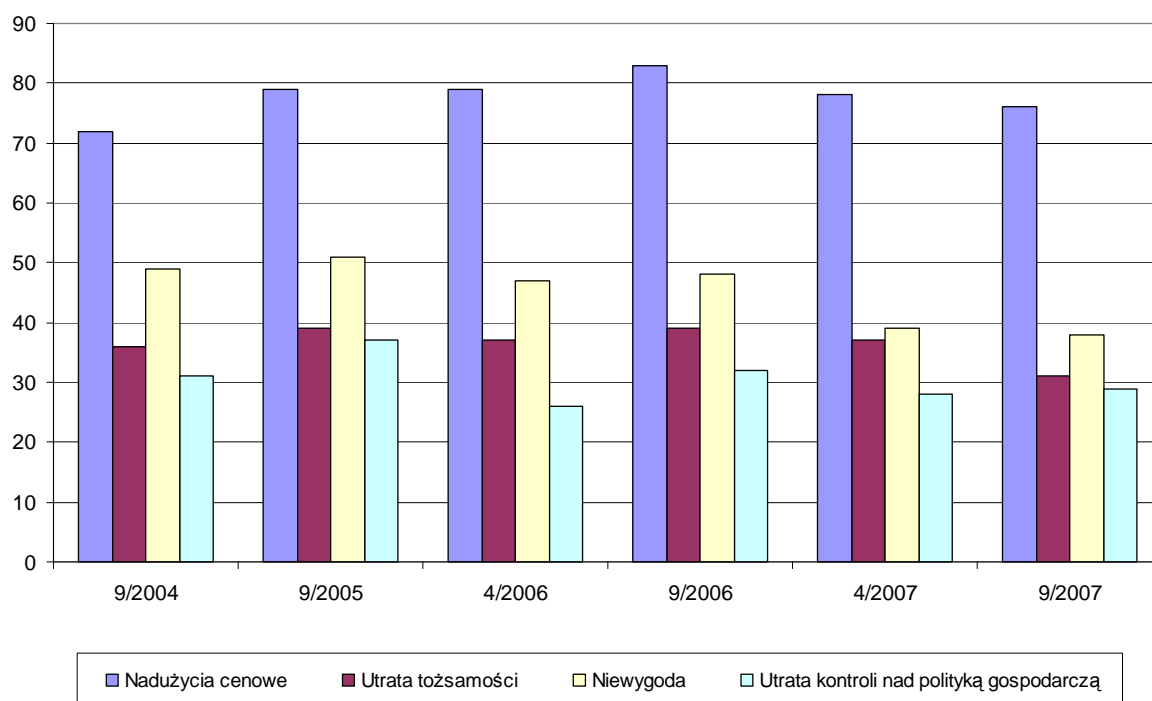
Analizując możliwe obawy mieszkańców Cypru i Malty związane z wprowadzaniem euro, takie jak: nadużycia cenowe, utrata tożsamości, niewygodna czy utrata kontroli nad polityką gospodarczą, należy stwierdzić, że w obu krajach w latach 2004-2008 respondenci najbardziej obawiali się nieuczciwego podnoszenia cen przez przedsiębiorców. We wrześniu 2006 r. dotyczyło to aż 84 proc. badanych na Cyprze i 83 proc. na Malcie (patrz: Wykresy 4 i 5).

Wykres 4: Obawy Cypryjczyków związane z wprowadzeniem euro (proc.)

Źródło: *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 183, 191 i 214 - The Gallup Organisation, June 2006, November 2006 i 2007

Wykres 5: Obawy Maltańczyków związane z wprowadzeniem euro (proc.)

Źródło: *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 183, 191 i 214 - The Gallup Organisation, June 2006, November 2006 i 2007

Od września 2006 r., w miarę intensyfikacji kampanii informacyjnej, odsetek badanych obawiających się oszustw cenowych zaczął spadać (do poziomu 78 proc. na Cyprze i 76 proc. na Malcie we wrześniu 2007 r.). Przyczynił się do tego szeroki wachlarz działań zapobiegawczych, które wprowadzono w tych krajach, aby zwiększyć zaufanie konsumentów do nowej waluty, takich jak:

- **nałożenie na przedsiębiorców obowiązku podawania cen w dwóch walutach:** na Cyprze – od 1 września 2007 r. do 30 września 2008 r., natomiast na Malcie – od 11 lipca 2007 r. do 30 czerwca 2008 r. Jak wynika z badania Eurobarometru przeprowadzonego w lutym 2008 r. **77 proc. Maltańczyków i 68 proc. Cypryjczyków uznało okres podwójnego podawania cen w walutach krajowych i w euro za bardzo przydatny;**
- **zapewnienie systematycznego monitorowania zmian cen:** monitorowanie cen na Cyprze zapewniło Ministerstwo Finansów i organizacje konsumenckie, w przypadku Malty – Krajowy Komitet ds. Wymiany Waluty;

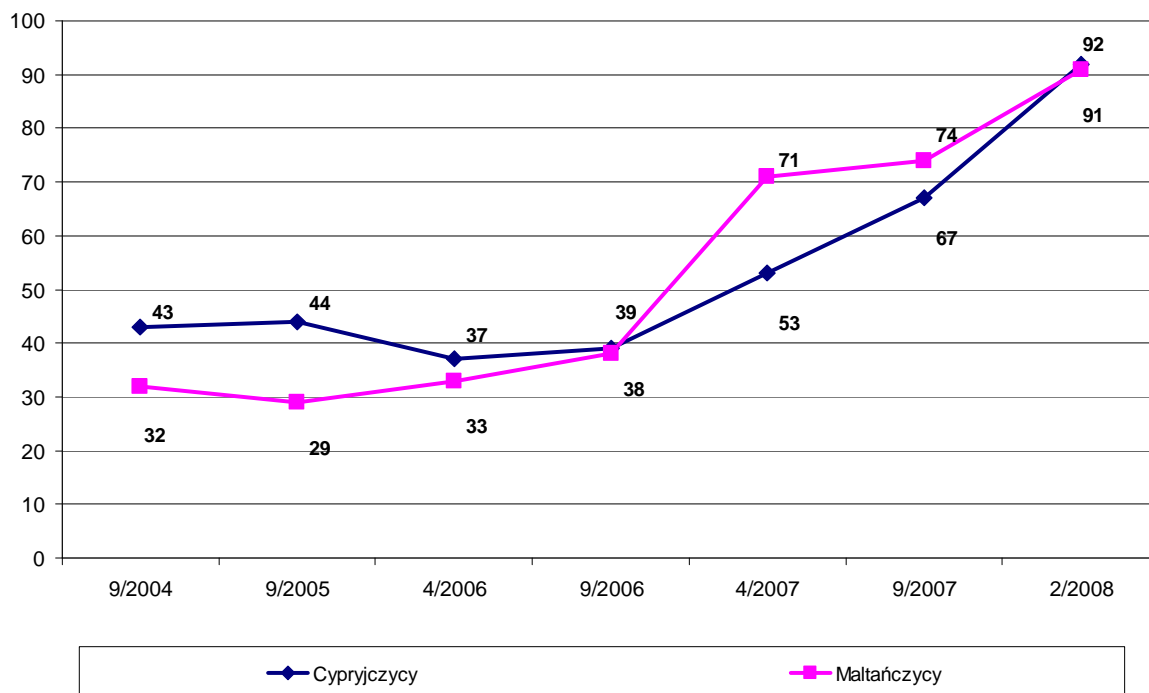
- **wprowadzenie kodeksów uczciwych praktyk cenowych**, w ramach których przedsiębiorstwa zobowiązały się do niezawyżania cen z powodu wprowadzenia euro. Na Cyprze kodeks zaczął obowiązywać od 10 lipca 2007 r. Przedsiębiorstwa, które podpisały i przestrzegały zasad ww. kodeksu¹²³ mogły umieścić jego logo w swoich sklepach i oddziałach. Na Malcie w styczniu 2007 r. wprowadzono inicjatywę FAIR (*Fair-pricing Agreements In Retailing*). Przedsiębiorstwa, które przystąpiły do tej inicjatywy¹²⁴ mogły skorzystać z logo FAIR oraz szkoleń Krajowego Komitetu ds. Wymiany Waluty. W sierpniu i wrześniu 2007 r. inicjatywę uzupełniły umowy o stabilności cen, które ww. Komitet zawarł z importerami, dystrybutorami i producentami.
- **utworzenie obserwatoriów euro**: na Cyprze powołano 5 obserwatoriów złożonych m.in. z komisarza okręgu, przedstawiciela rządu, organizacji konsumenckich, związków zawodowych i sektora przedsiębiorstw. Ich zadaniem było monitorowanie czy właściwie podawane są ceny w dwóch walutach, koordynacja kodeksu uczciwych praktyk cenowych oraz informowanie społeczeństwa o euro. Na Malcie utworzono jedno obserwatorium euro, które koordynowało inicjatywę FAIR, monitorowało kształtowanie się cen oraz prowadziło dochodzenia w przypadku zarzutów o naruszenie zobowiązań podjętych w ramach FAIR oraz przepisów dotyczących podwójnego podawania cen.

Należy również podkreślić, że w wyniku prowadzonej kampanii informacyjnej, w okresie od kwietnia 2006 r. do lutego 2008 r. **znacząco zwiększyła się liczba respondentów uważających się za dość dobrze lub bardzo dobrze poinformowanych na temat euro**: na Cyprze – odpowiednio z 39 proc. do 92 proc., natomiast na Malcie – z 38 proc. do 91 proc. (patrz Wykres 6).

¹²³ Dotyczyło to ok. 7579 przedsiębiorstw.

¹²⁴ Dotyczyło to ponad 7900 przedsiębiorstw.

Wykres 6: Odczuwany poziom poinformowania na temat euro (proc.)¹²⁵

Źródło: *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 214 - The Gallup Organisation, November 2007;

Euro Introduction in Cyprus and Malta. Ex-Post Citizen Survey. Analytical Report, Flash Eurobarometer 222&223 - The Gallup Organisation, March 2008.

Mieszkańcy Malty i Cypru szybko zapoznali się z nową walutą. Na początku lutego 2008 r. 95 proc. Cypryjczyków i 88 proc. Maltańczyków było w stanie rozróżnić banknoty euro. 52 proc. ankietowanych na Malcie oraz 44 proc. na Cyprze posługiwała się nową walutą obliczając ceny codziennych zakupów.

Wyniki badań Eurobarometru potwierdzają wysoką efektywność kampanii informacyjnych prowadzonych na Cyprze i Malcie w 2006-2007 r. Przyczyniły się one znacząco do pozytywnych zmian w zakresie postrzegania euro przez społeczeństwo tych krajów, a także spowodowały wzrost stopnia poinformowania obywateli na temat euro.

¹²⁵ Odsetek badanych uważających się za bardzo dobrze lub dobrze poinformowanych na temat euro.

Wnioski

1. **Zarówno Cypr, jak i Malta osiągnęły, w ocenie Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Centralnego, wysoki poziom trwałej konwergencji.** Wskaźniki inflacji, długoterminowych stóp procentowych i deficytu budżetowego pozostawały poniżej wartości referencyjnych, natomiast wielkości długu sektora instytucji rządowych i samorządowych w przypadku obydwu państw zmniejszały się w zadowalającym tempie, zbliżając się do wartości referencyjnej. Kształtowanie się inflacji w obydwu krajach w średnim okresie pozostawało pod kontrolą, choć czasami poziom cen ulegał znacznym wahaniom z uwagi na wrażliwość niewielkich, otwartych gospodarek na szoki cenowe na rynku międzynarodowym (głównie zmiany cen żywności i energii). Utrzymanie inflacji na stosunkowo stabilnym poziomie przez długi okres wynikało również z prowadzenia przez obydwa państwa polityki sztywnego kursu walutowego począwszy od lat 60-ych XX wieku.
2. **Spełnienie kryterium fiskalnego było możliwe** - mimo gwałtownego wzrostu w obydwu państwach wielkości deficytu budżetowego i długu publicznego w pierwszej połowie obecnej dekady - **dzięki konsekwentnie realizowanym przez rządy programom konsolidacji fiskalnej.** Warunkiem długoterminowej stabilizacji finansów publicznych jest, w ocenie instytucji unijnych, kontrolowanie wydatków na publiczne świadczenia emerytalne i wdrażanie dalszych reform w dziedzinie systemu emerytalnego i opieki zdrowotnej. **Niezbędne będzie sprostanie wzrostowi wydatków związanych ze starzeniem się społeczeństw poprzez stworzenie w finansach publicznych odpowiedniego marginesu, zanim sytuacja demograficzna ulegnie pogorszeniu.**
3. Stosunkowo niska inflacja na Cyprze i Malcie w pierwszej połowie 2007 roku wynikała w znacznej części z korzystnego efektu bazy związanego z cenami energii. W drugiej połowie 2007 r. niekorzystny wzrost cen energii w połączeniu ze wzrostem cen surowców przyczyniły się do wzrostu inflacji. Odnotowana w 2007 r. tendencja wzrostowa inflacji HICP utrzymała się w pierwszych miesiącach 2008 r.
4. **Ze wstępnych danych Eurostatu wynika, że łączny (jednorazowy) wpływ przejścia na euro na wysokość inflacji na Cyprze i Malcie podczas operacji wprowadzenia nowej waluty i bezpośrednio po niej wyniósł prawdopodobnie pomiędzy 0,2 i 0,3 punktu procentowego.** Szacunki te pokrywają się z doświadczeniami krajów, które

wprowadziły euro w 2002 r., oraz Słowenii w roku 2007. **Zdaniem Eurostatu, skutki wprowadzenia euro na Cyprze i Malcie wydają się wprawdzie zauważalne, lecz nie na tyle duże, by mogły przyczynić się do wzrostu inflacji rejestrowanej w którymkolwiek z tych krajów.**

5. W ostatnich latach inflacja postrzegana na Cyprze i Malcie generalnie podąża za tendencją inflacji HICP. Z dostępnych danych dotyczących okresu po wprowadzeniu euro wynika, że operacja ta początkowo nie miała wpływu na postrzeganie inflacji. **Wydaje się, że na postrzeganie inflacji przez konsumentów nie miały wpływu ani przyspieszenie inflacji HICP, ani możliwy wpływ wprowadzenia euro na wysokość cen. Do niskiego postrzegania inflacji przyczynić się mogły sprawnie przeprowadzone kampanie informacyjne.**
6. Przystąpienie Polski do strefy euro będzie wymagało uchwalenia stosownych regulacji zarówno wspólnotowych, jak i krajowych. W odniesieniu do regulacji wspólnotowego prawa wtórnego będą one zbliżone do regulacji uchwalonych w związku z przystąpieniem do strefy euro dwóch kolejnych krajów: Cypru i Malty. Wydane zostaną akty prawne Rady (jak decyzja znosząca w stosunku do Polski derogację, czy rozporządzenie w sprawie kursu wymiany złotego na euro) oraz EBC, konieczne w związku z przystąpieniem NBP do Eurosystemu.
7. W odniesieniu do regulacji krajowych, jakie zostaną uchwalone w związku z przystąpieniem Polski do strefy euro, działania legislacyjne powinny być zbliżone do tych, które podjęły władze ustawodawcze Cypru i Malty. Część obowiązujących przepisów - w szczególności tych, które zawierają odniesienie do waluty krajowej - wymagać będzie nowelizacji. Drugą grupę będą stanowiły przepisy regulujące proces wprowadzenia w Polsce waluty euro. W tym zakresie dla polskich władz legislacyjnych z pewnością pomocna byłaby szczegółowa analiza przepisów prawa cypryjskiego i maltańskiego oraz opinii EBC do projektów tychże regulacji.
8. **Wprowadzanie euro do obiegu na Cyprze i Malcie przebiegło, podobnie jak w Słowenii, bardzo sprawnie.** Już 2 stycznia 2008 r. udział nowych banknotów w całości banknotów znajdujących się w obiegu w tych państwach przekroczył 50 proc. 88 proc. Cypryjczyków i 85 proc. Maltańczyków nie odnotowało problemów związanych z przyjęciem euro. Źródłem sukcesu były przede wszystkim: odpowiednio wcześniej podjęte rozległe działania przygotowawcze, współpraca pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu (w obu krajach w prace powołanych komitetów zaangażowane były podmioty z

różnych sektorów: publicznego, prywatnego, finansowego i konsumentów) oraz intensywna i szeroko zakrojona kampania informacyjna. **Działania, które wymagałyby poprawy** to: niewielki poziom wcześniejszego zaopatrzenia przedsiębiorstw w banknoty i monety euro oraz niewystarczające przygotowanie banków (w szczególności na Malcie) do prowadzenia obsługi dużej liczby klientów w pierwszych dniach po przyjęciu nowej waluty.

9. Cypr i Malta są kolejnymi państwami, po Słowenii, które zdecydowały się na wprowadzenie euro przy wykorzystaniu:

- scenariusza big bang, tj. jednocześnie wprowadziły nową walutę do obiegu bezgotówkowego i gotówkowego (bez zastosowania okresu przejściowego, jak to miało miejsce w przypadku pierwszej grupy państw wprowadzających nową walutę)
- krótkiego, miesięcznego okresu podwójnego obiegu waluty krajowej i euro.

Również zdecydowana większość krajów członkowskich UE pozostających obecnie poza strefą euro planuje zastosowanie ww. scenariusza. Jak wskazują doświadczenia Cypru, Malty i Słowenii, opcja big bang umożliwia szybkie tempo wprowadzenia euro. Skraca ona jednak czas na przeprowadzenie niezbędnych działań dostosowawczych, np. w zakresie systemów informatycznych czy działań logistycznych. Wszystkie przygotowania muszą zakończyć się do momentu wprowadzenia euro, a jednocześnie niektóre z nich mogą rozpocząć się dopiero po podjęciu przez Radę UE decyzji o uchyleniu derogacji, tj. na 6-8 miesięcy wcześniej (dotyczy to np. rozpoczęcia produkcji monet euro ze stroną narodową).

10. **Działania przygotowawcze prowadzone na Malcie i Cyprze**, podobnie jak w przypadku Słowenii, **były przedmiotem regularnej oceny KE w kolejnych raportach na temat praktycznych przygotowań do przyszłego rozszerzenia strefy euro** (publikowanych od 2004 r. do 2007 r.). Rekomendacje KE, dotyczące m.in. uszczegółowienia krajowych planów wprowadzenia euro, rezygnacji ze scenariusza „big bang” z okresem „phasing-out” (w przypadku Malty), intensyfikacji kampanii informacyjnej oraz podjęcia kroków służących zwiększeniu zaufania konsumenta do nowej waluty, były uwzględniane w trakcie działań prowadzonych przez Cypr i Malte. W ostatnim - szóstym raporcie, który ukazał się w listopadzie 2007 r., KE pozytywnie oceniła stan przygotowań obu krajów do wprowadzenia euro, podkreślając jednak, że konieczne jest dalsze prowadzenie intensywnej kampanii informacyjnej oraz zapewnienie przedsiębiorcom odpowiedniego poziomu zaopatrzenia w nowe banknoty i monety. Również działania przygotowawcze

prowadzone w przyszłości w Polsce będą podlegały takiej ocenie, dlatego należałoby zwrócić szczególną uwagę na te sugestie KE, które najczęściej pojawiały się w Raportach.

11. Przykład Cypru i Malty pokazuje jak ważną rolę w procesie wprowadzania euro odgrywa dobrze zaplanowana i intensywna kampania informacyjna. **Szeroko zakrojone działania informacyjne** (przy wykorzystaniu różnych kanałów, w tym współpracy z sektorem prywatnym) **przyczyniły się do zdecydowanego wzrostu poziomu wiedzy na temat euro**: na Cyprze we wrześniu 2006 r. jedynie 39 proc. respondentów uważało się za dobrze lub bardzo dobrze poinformowanych, natomiast w lutym 2008 r. – aż 92 proc., na Malcie – odpowiednio 38 proc. i 91 proc. **Kampania spowodowała również wzrost poparcia społecznego dla nowej waluty** (na Cyprze – odpowiednio z 32 proc. we wrześniu 2006 r. do 44 proc. we wrześniu 2007 r., a na Malcie z 48 proc. do 56 proc.).
12. Szczególnie istotną rolę w przygotowaniach do wprowadzenia euro na Cyprze i Malcie, podobnie jak w Słowenii, odegrały **działania służące wzmocnieniu zaufania konsumentów** dla tego procesu (m.in. nałożenie na przedsiębiorstwa obowiązku podwójnego podawania cen, systematyczne monitorowanie cen produktów i usług, wprowadzenie kodeksu uczciwych praktyk cenowych, utworzenie obserwatoriów euro). Ważne też było włączenie społeczeństwa w proces monitorowania cen i umożliwienie zgłaszania przypadków ich zawyżania. Działania te przyczyniły się do spadku odsetka respondentów obawiających się wzrostu cen spowodowanego wprowadzeniem euro do obiegu (z 78 proc. na Cyprze i 65 proc. na Malcie w kwietniu 2007 r. odpowiednio do poziomu 66 proc. i 37 proc. w lutym 2008 r.). W Polsce we wrześniu 2007 r. obawy takie wyrażało 80 proc. badanych, dlatego też w przyszłości będzie konieczne podjęcie podobnych działań zapobiegawczych.
13. Bazując na doświadczeniach obecnych państw strefy euro, w tym również Cypru i Malty, w zakresie wprowadzania nowej waluty do obiegu, KE zdecydowała się na przyjęcie **w dniu 10 stycznia 2008 r. nowego zalecenia w sprawie środków ułatwiających przyszłe przejście na euro**¹²⁶. Rekomendacja będzie miała znaczenie dla kolejnych państw wprowadzających euro, w tym również dla Polski przy prowadzonych w przyszłości działaniach przygotowawczych. W zaleceniu KE położyła nacisk na kilka nowych aspektów związanych z wprowadzaniem euro, rekomendując m.in.:

¹²⁶ Zalecenie Komisji z dnia 10 stycznia 2008 r. dotyczące środków ułatwiających przyszłe przejście na euro (notyfikowane jako dokument nr C(2007) 6912) (2008/78/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 26.1.2008 r.

- **zapisanie w prawie krajowym obowiązku podwójnego podawania cen w walucie krajowej i euro, po określeniu przez Radę nieodwołalnego kursu wymiany¹²⁷;**
- **wprowadzenie zachęt służących wysokiemu poziomowi wcześniejszego zaopatrzenia banków i kolejnych podmiotów w nową walutę (poprzez odroczenie płatności za otrzymane banknoty i monety);**
- **nałożenie na detalistów obowiązku wydawania reszty tylko w euro (po wprowadzeniu nowej waluty)¹²⁸;**
- **otwarcie głównych biur instytucji kredytowych podczas pierwszych dni wymiany i wydłużenie godzin pracy banków w tym okresie;**
- **wprowadzenie środków zapobiegających praktykom zawyżania cen oraz niewłaściwemu postrzeganiu zmian cen przez społeczeństwo w związku z wprowadzeniem euro.**

¹²⁷ Oznacza to, że Komisja nie rekomenduje wcześniejszego dobrowolnego podawania cen w dwóch walutach, przy wykorzystaniu kursu centralnego ERM II, tak jak to miało miejsce w przypadku Malty.

¹²⁸ Chyba, że z praktycznych powodów nie będą w stanie tego uczynić.

Bibliografia

1. *A Comprehensive Strategic Communication Plan for the adoption of the euro in the Republic of Cyprus*, Joint Communication Committee for the adoption of the euro, Version 10/01/2006, Ministry of Finance, Central Bank of Cyprus
2. *Cash Changeover Plan*, Central Bank of Cyprus, Version 7 October 2007
3. *Changeover Plan for the Introduction of Euro in Cyprus. Priorities & Critical Reflections*, Dr Andreas Charalambous, Director Economic Research & EU, Ministry of Finance, Republic of Cyprus, February 2008
4. Ciszak T., Górska A., Jakubiec S., Siemaszko M., „Pierwsze doświadczenia Słowenii związane z zamianą tolara na euro”, *Materiały i Studia*, Zeszyt nr 224
5. *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Fourth report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area*. COM (2006) 671 final.
6. *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Sixth report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area* {SEC(2007) 1574}, Brussels, 27.11.2007 COM(2007) 756 final
7. *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. Fifth report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area*, Brussels, 16.7.2007 COM(2007) 434 final
8. *Convergence Report 2006*. European Economy nr 1/2006, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs
9. *Convergence Report 2007 on Cyprus. Convergence Report 2007 on Malta*. European Economy nr 6/2007, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs
10. *Convergence Report*, European Central Bank, 2004

11. *Convergence Report*, European Central Bank, May 2007
12. Döhring B. Mordonu A., *What drives inflation perceptions? A dynamic panel data analysis*, European Economy. Economic Papers, Number 284, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, lipiec 2007
13. *Dual circulation period in Cyprus. Analytical report*, Flash Eurobarometer 220, April 2008
14. *Dual circulation period in Malta. Analytical report*, Flash Eurobarometer 221, The Gallup Organisation, April 2008
15. Economic Forecast. Spring 2008. European Economy nr 1/2008, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs
16. *Euro Changeover and Inflation in Cyprus and Malta*, Eurostat, kwiecień 2008
17. *Euro Introduction in Cyprus and Malta. Ex-Post Citizen Survey. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 222&223 - The Gallup Organisation, March 2008
18. *Final Masterplan for the euro changeover in Malta*, National Euro Changeover Committee, July 2007
19. *Introduction of the Euro in the New Member States*, European Commission, EOS Gallup Europe, October 2004
20. *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 214 - The Gallup Organisation, November 2007
21. *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 191 - The Gallup Organisation, November 2006
22. *Introduction of the Euro in the New Member States. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 183 - The Gallup Organisation Hungary, June 2006
23. *Malta: Stability Programme 2007-2010*, Ministry of Finance, grudzień 2007
24. *Malta: Update of Convergence Programme 2006 – 2009*, Ministry of Finance, grudzień 2006
25. *Malta's Economy on the Path to the Euro*, Central Bank of Malta, kwiecień 2007
26. *National changeover plan. From the pound to the euro (Revised)*, Ministry of Finance, Central Bank of Cyprus, August 2007

27. Oficjalne komunikaty urzędów statystycznych Cypru i Malty, dostępne odpowiednio na stronach:

http://www.pio.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/index_en/index_en?OpenDocument

<http://www.nso.gov.mt/>

28. Opinia Rady z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie programu stabilności na lata 2007–2010 przedstawionego przez Malte, Dziennik Urzędowy C 074 , 20.03.2008 r.

29. Opinia Rady z dnia 4 marca 2008 r. w sprawie programu stabilności na lata 2007–2011 przedstawionego przez Cypr, Dziennik Urzędowy C 073 , 19.03.2008 r.

30. *Raport roczny 2007*, Europejski Bank Centralny, 2008

31. *Stability Programme of the Republic of Cyprus 2007-2011*, Ministry of Finance, grudzień 2007

32. *The Central Bank of Cyprus Euro Information Campaign Plan*, Central Bank of Cyprus Communication Committee for the adoption of the euro, Revised 5/6/2007

33. *The introduction of the euro in Cyprus and Malta, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, The European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Central Bank. COM (2008)/204*, Brussels, 18.4.2008